הגדה של פסח

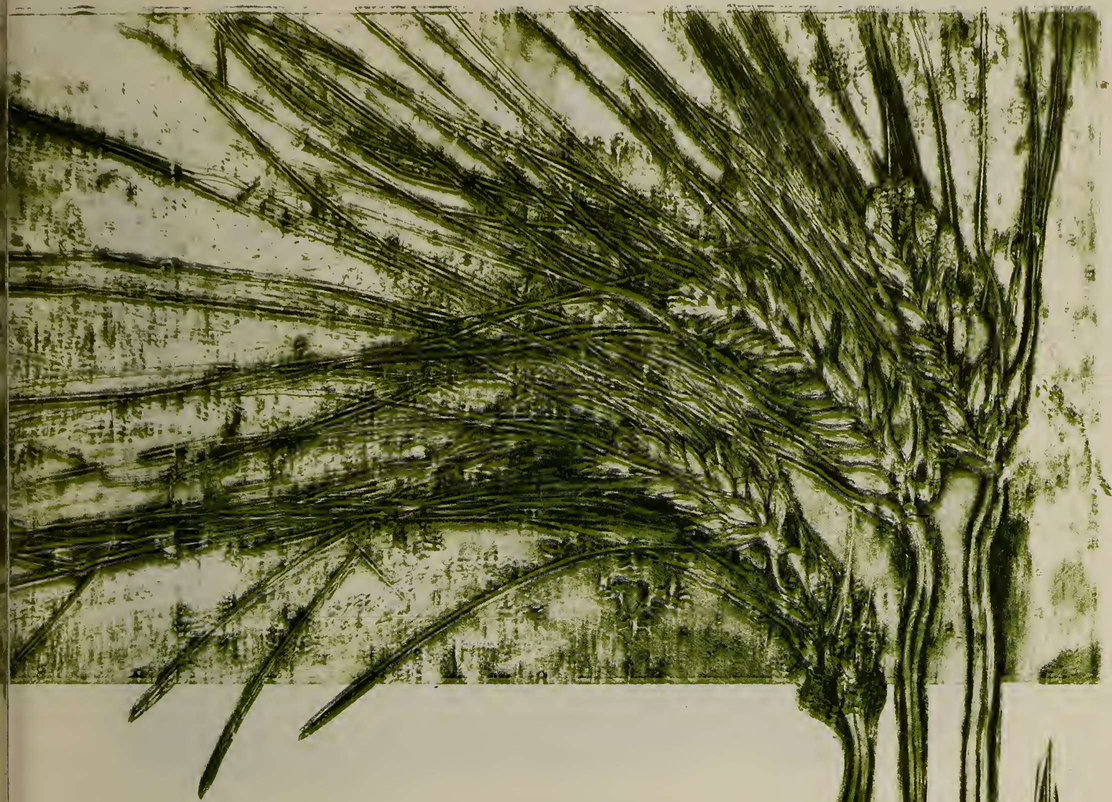
תחריטים ועיצוב: גד אולמן

הגדה של פסח

סֵדֶר
פֶּסַח
בַּקִּבּוּץ

bought in 1987

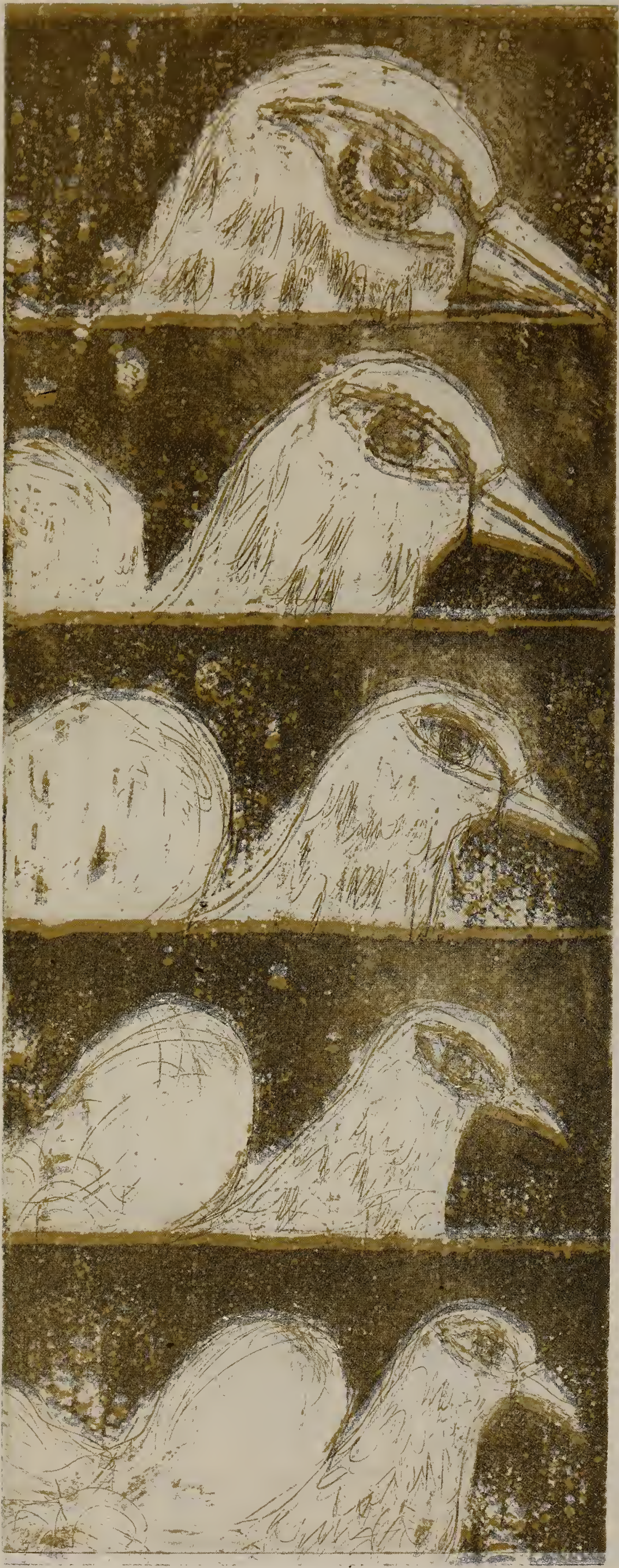
הַיּוֹם אַתֶּם
יוֹצְאִים בְּחֹדֶשׁ

הָאָבִיב

וְהָיָה הַיּוֹם הַזֶּה
לָכֶם לְזִכָּרוֹן
וְחַגֹּתֶם אוֹתוֹ
חַג ליהוה לְדוֹרֹתֵיכֶם
חֻקַּת עוֹלָם תְּחָגֻּהוּ.
שָׁמוֹר אֶת חֹדֶשׁ הָאָבִיב וְעָשִׂיתָ

פֶּסַח

כִּי בְּחֹדֶשׁ הָאָבִיב
הוֹצִיאֲךָ ה' אֱלֹהֶיךָ מִמִּצְרַיִם לָיְלָה.

♪ **הִגִּיעַ** לֵיל פֶּסַח.
הַלַּיְלָה הַזֶּה
כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ
אוֹמְרִים בּוֹ הַלֵּל.
הַלַּיְלָה הַזֶּה אוֹצְרוֹת
טְלָלִים נִפְתָּחִים

♪ **כִּי** הִנֵּה הַסְּתָו עָבָר
הַגֶּשֶׁם חָלַף הָלַךְ לוֹ.
הַנִּצָּנִים נִרְאוּ בָאָרֶץ,
עֵת הַזָּמִיר הִגִּיעַ
וְקוֹל הַתּוֹר
נִשְׁמַע בְּאַרְצֵנוּ
הַתְּאֵנָה חָנְטָה פַגֶּהָ
וְהַגְּפָנִים סְמָדַר
נָתְנוּ רֵיחַ.

♪ **לְכָה** דוֹדִי
נֵצֵא הַשָּׂדֶה
נָלִינָה בַּכְּפָרִים
נַשְׁכִּימָה לַכְּרָמִים,
נִרְאֶה אִם פָּרְחָה הַגֶּפֶן,
פִּתַּח הַסְּמָדַר
הֵנֵצוּ הָרִמּוֹנִים
שָׁם אֶתֵּן אֶת־דּוֹדַי לָךְ.

♪ **דּוֹדִי** יָרַד לְגַנּוֹ
לַעֲרוּגוֹת הַבֹּשֶׂם
לִרְעוֹת בַּגַּנִּים
וְלִלְקֹט שׁוֹשַׁנִּים:
אֲנִי לְדוֹדִי וְדוֹדִי לִי,
הָרוֹעֶה בַּשּׁוֹשַׁנִּים.

♪ **כֻּתֳּנוֹת** פַּסִים לָבַשׁ הַגָּן
וּכְסוּת רִקְמָה – מַדֵּי דִשְׁאוֹ,
וּמְעִיל תַּשְׁבֵּץ עָטָה כָּל עֵץ
וּלְכָל עַיִן הֶרְאָה פִּלְאוֹ.

כָּל צִיץ חָדָשׁ לִזְמַן חֲדַשׁ,
יָצָא שׁוֹחֵק לִקְרַאת בּוֹאוֹ,
אַךְ לִפְנֵיהֶם שׁוֹשָׁן עָבַר –
מֶלֶךְ כִּי עָל הוּרַם כִּסְאוֹ.

יָצָא מֵבִין מִשְׁמַר עָלָיו
וַיְשַׁנֶּה אֶת בִּגְדֵי כִלְאוֹ.
מִי לֹא יִשְׁתֶּה יֵינוֹ עָלָיו, –
הָאִישׁ הַהוּא יִשָּׂא חֶטְאוֹ.

♪ גֶּשֶׁם חָלַף וּסְתָו עָבַר
וְהַכֹּל בְּעִתּוֹ נוֹצָר

לֵךְ לְשָׁלוֹם גֶּשֶׁם!

דּוּדָאִים נָתְנוּ רֵיחַ בְּגִנַּת דּוֹדִים –
וְחָלְפוּ דְּוָיִים

בֹּא בְּשָׁלוֹם טַל

מֵרֵיחַ מֵימֶיךָ נָשָׂאתָ שְׁפָלִים
וּמָלְאוּ אֲסָמֶיךָ

לֵךְ לְשָׁלוֹם גֶּשֶׁם!

נְעִים שְׂמָחוֹת
וּפְרִי עֵץ הָדָר עֵת יְעֻדַּר

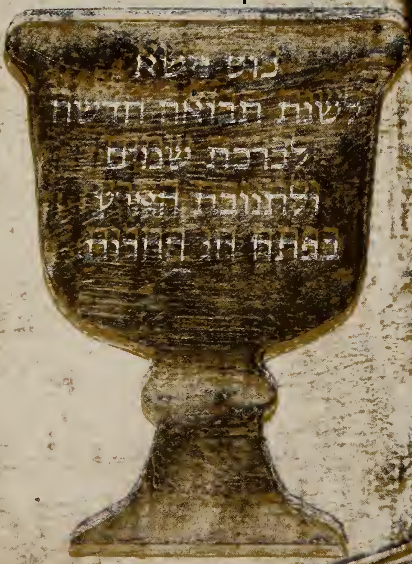
בֹּא בְּשָׁלוֹם טַל

♪ **טַל** תֵּן לִרְצוֹת אַרְצָךְ,
שִׁיתֵנוּ בְרָכָה בְּדִיצָךְ;
רֹב דָּגָן וְתִירוֹשׁ בְּהַפְרִיצָךְ,
קוֹמֵם עִיר בָּהּ חֶפְצָךְ

טַל צַוֵּה שָׁנָה טוֹבָה וּמְעֻטֶּרֶת,
פְּרִי הָאָרֶץ לְגָאוֹן וּלְתִפְאֶרֶת,
עִיר כַּסֻּכָּה נוֹתֶרֶת,
שִׂימָהּ בְּיָדְךָ עֲטֶרֶת

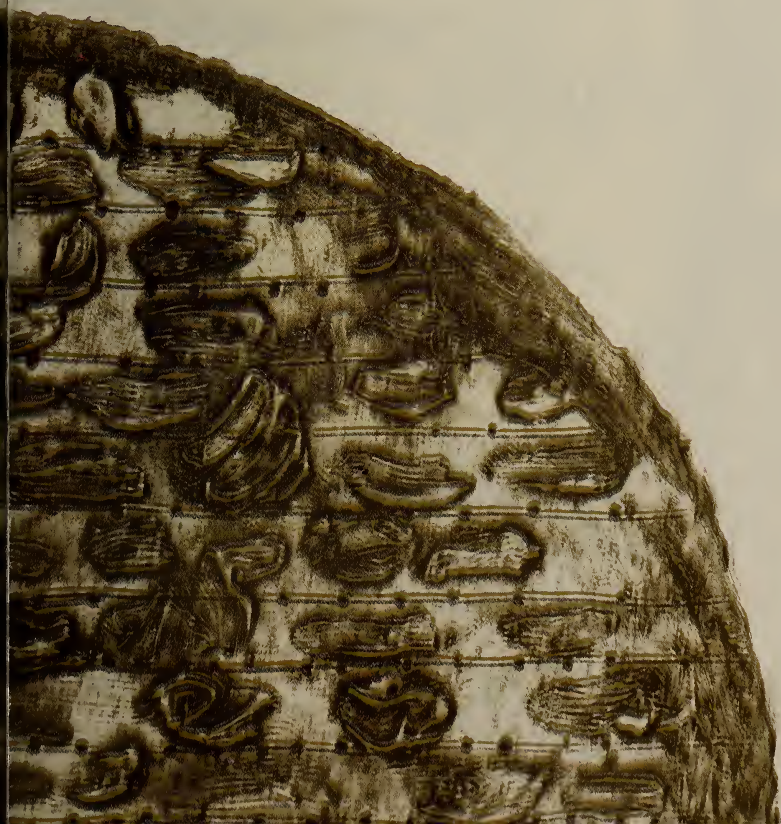
טַל יַעֲסִיס צוּף הָרִים,
טְעֵם בִּמְאֹדֶךָ מֻבְחָרִים,
חֲנוּנֶיךָ חַלֵּץ מִמַּסְגְּרִים,
זִמְרָה נַנְעִים וְקוֹל נָרִים

כוס ראשונה
אָבִיב

לְקַיֵּם הַמִּצְוָה
לְסַפֵּר
בִּיצִיאַת מִצְרַיִם
יַחַד עִם כָּל יִשְׂרָאֵל.

אב־הסדר מגביה את
המצה ואומר:

תרגום:
זה לחם העוני שאכלו
אבותינו בארץ מצרים.
כל רעב יבוא ויאכל.
כל נצרך יבוא ויפסח.

דִּי אֲכָלוּ אַבְהָתָנָא
בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם.

כָּל דִּכְפִין יֵיתֵי וְיֵיכֻל
כָּל דִּצְרִיךְ יֵיתֵי וְיִפְסַח.

הָשַׁתָּא עַבְדֵי,
לַשָּׁנָה הַבָּאָה בְּנֵי־חוֹרִין.
הָשַׁתָּא אֲנַחְנוּ גְּאוּלֵי יִשְׂרָאֵל,
לַשָּׁנָה הַבָּאָה כָּל יִשְׂרָאֵל
בְּנֵי חוֹרִין בְּאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל.

*** יחץ**
מבַצע המצה
האמצעית לשניים
ומצניע מחציתה
לאפיקומן

הטְבלה ראשונה:
לוקח הירק
וטובל במי־מלח.

ילדים שואלים:

♪ הַלַּיְלָה הַזֶּה מִכָּל הַלֵּילוֹת?

שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת
אָנוּ אוֹכְלִים חָמֵץ וּמַצָּה.
הַלַּיְלָה הַזֶּה כֻּלּוֹ **מַצָּה.**

שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת
אָנוּ אוֹכְלִים שְׁאָר יְרָקוֹת.
הַלַּיְלָה הַזֶּה **מָרוֹר.**

שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת
אֵין אָנוּ **מַטְבִּילִין** אֲפִלּוּ פַּעַם אֶחָת.
הַלַּיְלָה הַזֶּה שְׁתֵּי פְעָמִים.

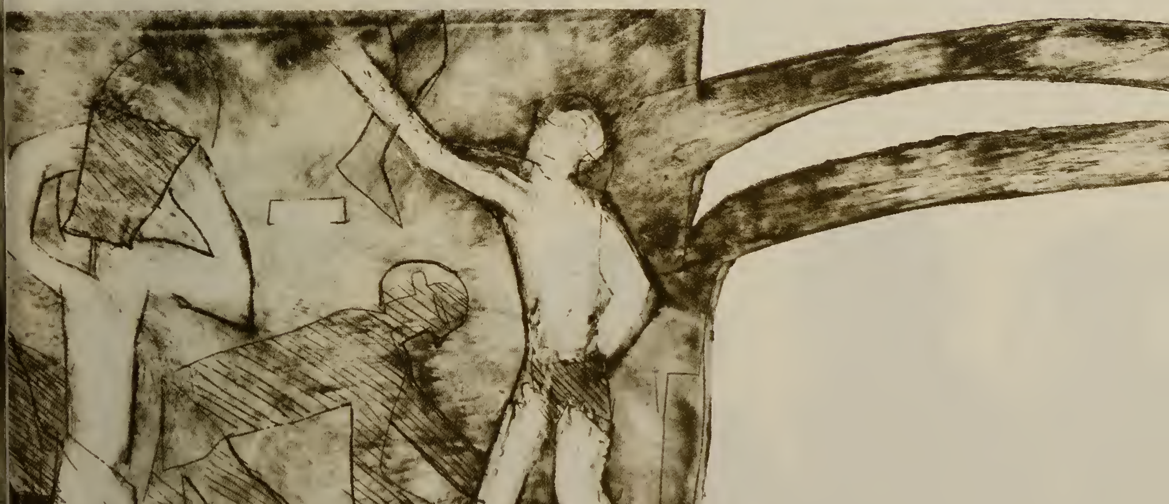
שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת
אָנוּ אוֹכְלִים בֵּין יוֹשְׁבִין וּבֵין מְסֻבִּין
הַלַּיְלָה הַזֶּה כֻּלָּנוּ **מְסֻבִּין.**

הלילה הזה כולנו מסובין

אב־הסדר משיב:

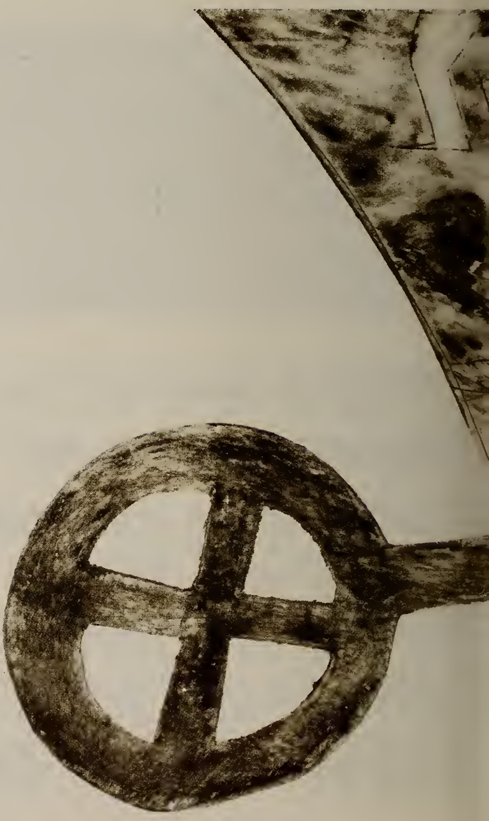
♪ עֲבָדִים הָיִינוּ, עַתָּה בְּנֵי חוֹרִין.

וַיּוֹצִיאֵנוּ
יהוה אֱלֹהֵינוּ מִשָּׁם
בְּיָד חֲזָקָה.
לְמַעַן הָבִיא אוֹתָנוּ,
לָתֶת־לָנוּ אֶת הָאָרֶץ,
אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבוֹתֵינוּ.

♪ וַאֲפִלּוּ

כֻּלָּנוּ חֲכָמִים,
כֻּלָּנוּ נְבוֹנִים,
כֻּלָּנוּ זְקֵנִים,
כֻּלָּנוּ יוֹדְעִים
אֶת הַתּוֹרָה
– מִצְוָה עָלֵינוּ
לְסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם;

וְכָל הַמַּרְבֶּה לְסַפֵּר
בִּיצִיאַת־מִצְרַיִם
הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח.

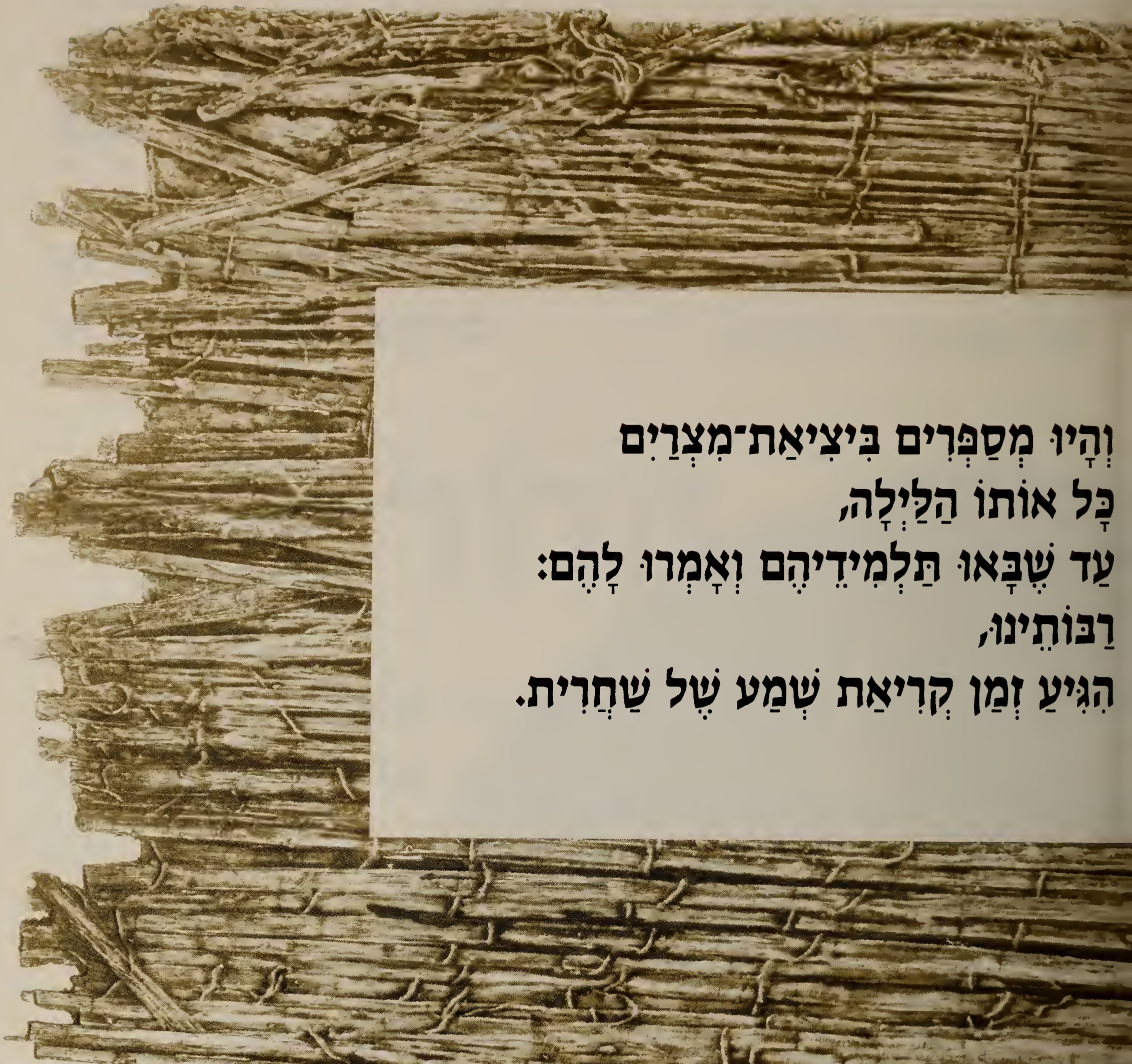

♪ מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר

וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן־עֲזַרְיָה
וְרַבִּי עֲקִיבָא וְרַבִּי טַרְפוֹן,
שֶׁהָיוּ מְסֻבִּין בִּבְנֵי־בְרַק

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה:
הֲרֵי אֲנִי כְּבֶן שִׁבְעִים שָׁנָה
וְלֹא זָכִיתִי שֶׁתֵּאָמֵר יְצִיאַת מִצְרַיִם בַּלֵּילוֹת,
עַד שֶׁדְּרָשָׁהּ בֶּן זוֹמָא. שֶׁנֶּאֱמַר,
לְמַעַן תִּזְכּוֹר אֶת יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ.
יְמֵי חַיֶּיךָ הַיָּמִים, כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ הַלֵּילוֹת. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים:
יְמֵי חַיֶּיךָ הָעוֹלָם הַזֶּה, כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ לְהָבִיא לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ.

וְהָיוּ מְסַפְּרִים בִּיצִיאַת־מִצְרַיִם
כָּל אוֹתוֹ הַלַּיְלָה,
עַד שֶׁבָּאוּ תַלְמִידֵיהֶם וְאָמְרוּ לָהֶם:
רַבּוֹתֵינוּ,
הִגִּיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל שַׁחֲרִית.

לֵיל שִׁמֻּרִים הוּא ליהוה
וּלְכָל בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְדוֹרוֹתָם

בחמישה־עשר ג:ניסן
נגאלו ישראל ממצרים,
ובחמישה־עשר בניסן
עתידים הם להיגאל
משעבוד מלכויות.
שכך אמר להם משה:
"ליל שמורים הוא ליהוה"
– לילה המשומר מששת
ימי בראשית:
משומר לגאולה.

רַבָּן גַּמְלִיאֵל הָיָה אוֹמֵר:
כָּל מִי שֶׁלֹּא אָמַר שְׁלֹשָׁה דְבָרִים אֵלּוּ
בַּפֶּסַח – לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ. וְאֵלּוּ הֵן:

פֶּסַח מַצָּה וּמָרוֹר

(ילד שואל)

פֶּסַח עַל שׁוּם מָה?

הורה:

עַל שׁוּם שֶׁפָּסַח הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עַל בָּתֵּי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם.

למה נמשלו מצרים למרור?
לומר לך: מה מרור זה
שתחילתו רך וסופו קשה,
אף מצרים תחילתה רכה
וסופה קשה.

(ילד מרים את המצה ושואל)

מַצָּה זוֹ שֶׁאָנוּ אוֹכְלִים עַל שׁוּם מָה?

הורה:

עַל שׁוּם שֶׁלֹּא הִסְפִּיק בְּצֵקָם
שֶׁל אֲבוֹתֵינוּ לְהַחֲמִיץ.

(ילד מרים את המרור ושואל)

מָרוֹר זֶה שֶׁאָנוּ אוֹכְלִים עַל שׁוּם מָה?

הורה:

עַל שׁוּם שֶׁמֵּרְרוּ הַמִּצְרִים
אֶת חַיֵּי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם.

הטבלה שניה:
יקח מרור במי־מלח
יאכל מצה על מרורים.

כּוֹרֵךְ:

כֵּן עָשָׂה הִלֵּל בִּזְמַן
שֶׁבֵּית־הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם:
הָיָה כּוֹרֵךְ מַצָּה וּמָרוֹר
וְאוֹכֵל בְּיַחַד, לְקַיֵּם:
'עַל מַצּוֹת וּמְרוֹרִים יֹאכְלֻהוּ'.

סמלי קערת־פסח

זרוע – פסח: זכר לקורבן פסח (השה)
מרור : "ומצות על מרורים יאכלוהו". מצמחי המרור
כרפס : ירק לטבילה ראשונה. ממיני הסאלרי
חרוסת : זכר לטיט בצורתו
ביצה : סמל לפוריות
מצה : "ויאפו... עוגות מצות" –
פיתה עגולה, היא לחם העוני

אב הסדר:

וְהִגַּדְתָּ

לְבִנְךָ:
כְּנֶגֶד אַרְבָּעָה בָנִים דִּבְּרָה תוֹרָה:

אֶחָד
חָכָם

וְאֶחָד
רָשָׁע

וְאֶחָד
תָּם

וְאֶחָד
שֶׁאֵינוֹ
יוֹדֵעַ לִשְׁאֹל.

הורה:

חָכָם

מַה הוּא אוֹמֵר:

ילד:

מָה הָעֵדוֹת וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יהוה אֱלֹהֵינוּ אוֹתָנוּ?

הורה:

אַף אַתָּה אֱמֹר לוֹ: בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ יהוה אֱלֹהֵינוּ מִמִּצְרַיִם מִבֵּית־עֲבָדִים.

רָשָׁע

מַה הוּא אוֹמֵר:

ילד:

מָה הָעֲבוֹדָה הַזֹּאת לָכֶם?
מָה הַטֹּרַח הַזֶּה שֶׁאַתֶּם מַטְרִיחִים עָלֵינוּ
בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה?

הורה:

כֵּיוָן שֶׁהוֹצִיא אֶת עַצְמוֹ מִן הַכְּלָל
– אַף אַתָּה אֱמֹר לוֹ:
בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה יהוה לִי –
לִי עָשָׂה, לְאוֹתוֹ הָאִישׁ לֹא עָשָׂה.
אִלּוּ הָיָה אוֹתוֹ הָאִישׁ בְּמִצְרַיִם –
לֹא הָיָה רָאוּי לְהִגָּאֵל מִשָּׁם לְעוֹלָם.

הורה:

תָּם

מַה הוּא אוֹמֵר:

ילד:

מַה זֹּאת?

הורה:

אַף אַתָּה לַמְּדוֹ הִלְכוֹת פֶּסַח:
שֶׁאֵין מַפְטִירִין אַחַר הַפֶּסַח אֲפִיקוֹמָן.
שֶׁלֹּא יְהֵא עוֹמֵד מֵחֲבוּרָה זוֹ וְיִכָּנֵס
לַחֲבוּרָה אַחֶרֶת.

אם:

שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לִשְׁאֹל

אַתְּ פְּתַח לוֹ תְחִלָּה
בְּנִי, זָכוֹר תִּזְכֹּר,
עֲבָדִים הָיִינוּ בְּמִצְרַיִם.

– את, האם, פתחי לו.
– א"ת: למדי הבן מא' עד ת'.

לפי דעתו של הבן – אביו מלמדו.
מתחיל בגנות ומסיים בשבח,
ודורש מ"ארמי אובד אבי"
עד שיגמור כל הפרשה.

אֲרַמִּי אֹבֵד אָבִי

וַיֵּרֶד מִצְרַיְמָה
וַיָּגָר שָׁם בִּמְתֵי מְעָט.
וַיְהִי שָׁם לְגוֹי גָּדוֹל עָצוּם וָרָב.
וַיָּרֵעוּ אוֹתָנוּ הַמִּצְרִים וַיְעַנּוּנוּ.
וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבוֹדָה קָשָׁה.
וַנִּצְעַק אֶל אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ.
וַיִּשְׁמַע יהוה אֶת קוֹלֵנוּ.
וַיַּרְא אֶת עָנְיֵנוּ
וְאֶת עֲמָלֵנוּ וְאֶת לַחֲצֵנוּ.
וַיּוֹצִיאֵנוּ יהוה מִמִּצְרַיִם
בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרוֹעַ נְטוּיָה
וּבְמוֹרָא גָּדוֹל
וּבְאוֹתוֹת וּבְמוֹפְתִים.
וַיְבִיאֵנוּ אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה.
וַיִּתֶּן לָנוּ אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת,
אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ.

פרוש:
ארמי: הוא לבן הארמי.
אובד: ביקש להאביד
את יעקב אבי.

"ארמי אֹבד אבי".
למה נקרא אֹבד?
מלמד שאבדו אבותינו
בין העמים.

וַיֵּרֶד יַעֲקֹב

מִצְרַיְמָה וְכָל זַרְעוֹ אִתּוֹ.

וַיֹּאמְרוּ אֶל פַּרְעֹה: לָגוּר בָּאָרֶץ בָּאנוּ,
כִּי כָבֵד הָרָעָב בְּאֶרֶץ כְּנָעַן.
וַיּוֹשֵׁב יוֹסֵף אֶת אָבִיו וְאֶת אֶחָיו
וַיִּתֵּן לָהֶם אֲחֻזָּה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם.
וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׁרְצוּ וַיִּרְבּוּ
וַיַּעַצְמוּ בִּמְאֹד מְאֹד:
וַתִּמָּלֵא הָאָרֶץ אוֹתָם.

״וירד מצרימה״. משמע שלא היתה זאת ירידה מארץ כנען לארץ מצרים בלבד, אלא אף ירידה ברוח, שהשתקעו בתוך טומאת מצרים.

וַיָּקָם מֶלֶךְ חָדָשׁ עַל מִצְרָיִם,
וַיֹּאמֶר אֶל עַמּוֹ:
הִנֵּה עַם בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל רַב וְעָצוּם מִמֶּנּוּ.
הָבָה נִתְחַכְּמָה לוֹ פֶּן יִרְבֶּה,
וְהָיָה כִּי תִקְרֶאנָה מִלְחָמָה

בשעה שאמר פרעה
"הבה נתחכמה"
קיבץ פרעה את כל ישראל.
אמר להם:
"בבקשה מכם, עשו עמי
היום בטובה", –שנאמר:
"ויעבידו מצרים את
בני־ישראל בפרך" –
בפה רך: כיצד?
פרעה נטל סל ומגרפה, וכל
מי שהיה רואה פרעה נוטל
סל ומגרפה ועושה בלבינים,
היה עושה כמוהו.
מיד הלכו ישראל בזריזות
ועשו אומנות עמו כל היום
לפי כוחם, לפי שהיו בעלי
כוח וגיבורים. כיוון שהחשיך
העמיד עליהם נוגשים, אמר
להם: חִשבו את הלבנים!
מיד עמדו ומנו אותם.
אמר להם: כזה אתם
מעמידים לי בכל יום ויום.

וְנוֹסַף גַּם הוּא עַל שׂוֹנְאֵינוּ
וְנִלְחַם בָּנוּ וְעָלָה מִן הָאָרֶץ.

וַיַּעֲבִדוּ מִצְרַיִם

אֶת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּפָרֶךְ, וַיְמָרְרוּ חַיֵּיהֶם
בַּעֲבוֹדָה קָשָׁה
בְּחֹמֶר וּבִלְבֵנִים וּבְכָל עֲבוֹדָה בַּשָּׂדֶה,
אֶת כָּל עֲבוֹדָתָם אֲשֶׁר עָבְדוּ בָהֶם

בְּפָרֶךְ:

♪ וְכַאֲשֶׁר יְעַנּוּ אוֹתוֹ
כֵּן יִרְבֶּה וְכֵן יִפְרֹץ.

וַיְצַו פַּרְעֹה בַּיּוֹם הַהוּא אֶת־הַנֹּגְשִׂים בָּעָם וְאֶת־שֹׁטְרָיו לֵאמֹר:

- לֹא תֹאסִיפוּן לָתֵת תֶּבֶן לָעָם לִלְבֹּן הַלְּבֵנִים כִּתְמוֹל שִׁלְשֹׁם, הֵם יֵלְכוּ וְקֹשְׁשׁוּ לָהֶם תֶּבֶן, וְאֶת מַתְכֹּנֶת הַלְּבֵנִים אֲשֶׁר הֵם עֹשִׂים תְּמוֹל שִׁלְשֹׁם תָּשִׂימוּ עֲלֵיהֶם לֹא תִגְרְעוּ מִמֶּנּוּ, כִּי־נִרְפִּים הֵם.
- תִּכְבַּד הָעֲבֹדָה עַל הָאֲנָשִׁים וְיַעֲשׂוּ־בָהּ.
  וַיָּפֶץ הָעָם בְּכָל אֶרֶץ מִצְרָיִם,
  לְקֹשֵׁשׁ קַשׁ לַתֶּבֶן.
- וְהַנֹּגְשִׂים אָצִים לֵאמֹר:
  כַּלּוּ מַעֲשֵׂיכֶם דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ כַּאֲשֶׁר בִּהְיוֹת הַתֶּבֶן.
- וַיֻּכּוּ שֹׁטְרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־שָׂמוּ עֲלֵיהֶם נֹגְשֵׂי פַרְעֹה לֵאמֹר:
  מַדּוּעַ לֹא כִלִּיתֶם חָקְכֶם לִלְבֹּן כִּתְמוֹל שִׁלְשֹׁם, גַּם תְּמוֹל גַּם הַיּוֹם.
- וַיָּבֹאוּ שֹׁטְרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְעֲקוּ אֶל־פַּרְעֹה לֵאמֹר:
  לָמָּה תַעֲשֶׂה כֹה לַעֲבָדֶיךָ,
  תֶּבֶן אֵין נִתָּן לַעֲבָדֶיךָ וּלְבֵנִים אֹמְרִים לָנוּ עֲשׂוּ,
  וְהִנֵּה עֲבָדֶיךָ מֻכִּים...

והיו ישראל מלין את בניהם
במצרים.
אמרו להם מצריים:
למה אתם מלים בניכם,
שלאחר שעה אנו משליכים
אותם לנהר?
אמרו להם: נימול אותם;
לאחר מכן – עשו בהם
כרצונכם.
והיו ישראל עושים משתה
לבניהם ולבנותיהם במצרים.
אמרו להם מצריים:
למה אתם עושים להם
משתה, ואחר שעה אנו
מוציאים אותם
ללחץ ולעינויים?
אמרו להם: אנו נעשה
משתה, ואחר־כך עשו
כרצונכם.

ותיקח לו תיבת גומא ותחמרה בחימר ובזפת

וַיְצַו פַּרְעֹה לְכָל עַמּוֹ לֵאמֹר:
כָּל הַבֵּן הַיִּלּוֹד הַיְאֹרָה תַּשְׁלִיכֻהוּ וְכָל הַבַּת תְּחַיּוּן.

וַיְהִי בַּיָּמִים הָהֵם.
וַיִּגְדַּל מֹשֶׁה וַיֵּצֵא אֶל אֶחָיו
וַיַּרְא בְּסִבְלוֹתָם.
וַיַּרְא אִישׁ מִצְרִי מַכֶּה אִישׁ עִבְרִי מֵאֶחָיו
וַיִּפֶן כֹּה וָכֹה וַיַּרְא כִּי אֵין אִישׁ,
וַיַּךְ אֶת הַמִּצְרִי וַיִּטְמְנֵהוּ בַּחוֹל.

וַיֵּצֵא בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי
וְהִנֵּה שְׁנֵי־אֲנָשִׁים עִבְרִים נִצִּים.
וַיֹּאמֶר לָרָשָׁע:
לָמָּה תַכֶּה רֵעֶךָ?
וַיֹּאמֶר: מִי שָׂמְךָ לְאִישׁ שַׂר וְשׁוֹפֵט עָלֵינוּ.

מה 'וַיַּרְא'? שהיה רואה
בסבלותם ובוכה ואומר:
"חבל לי עליכם,
מי יתן מותי עליכם" –
שאין לך מלאכה קשה
ממלאכת הטיט.
והיה נותן כתפיו ומסייע
לכל אחד ואחד מהן.

*

והיו ישראל מקוששים
את הקש במדבר,
והיו רומסים אותו בחומר
הם, נשיהם ובניהם
ובנותיהם.
והקש של המדבר
היה נוקב עקביהם,
והיה הדם יוצא
ומתבוסס בחומר.
רחל, בת בתו של שותלח,
היתה הרה ללדת
ורמסה בחומר עם בעלה;
ויצא הוולד מתוך מעיה
ונתערב בתוך המלבן.
ועלתה צעקתה לפני כסא
הכבוד.
ירד מיכאל המלאך
ולקח את המלבן
בטיט שלו והעלהו
לפני כסא הכבוד.
באותו הלילה נגלה
הקדוש־ברוך־הוא
והכה כל בכורי מצרים.
אותו לילה נגזר גזר־דין על
מצרים.

הַלְהָרְגֵנִי אַתָּה אוֹמֵר,
כַּאֲשֶׁר הָרַגְתָּ אֶת הַמִּצְרִי?

וַיִּירָא מֹשֶׁה וַיֹּאמַר:
אָכֵן, נוֹדַע הַדָּבָר.
וַיִּשְׁמַע פַּרְעֹה אֶת הַדָּבָר הַזֶּה,
וַיְבַקֵּשׁ לַהֲרֹג אֶת מֹשֶׁה.
וַיִּבְרַח מֹשֶׁה מִפְּנֵי פַרְעֹה
וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ מִדְיָן.

וירא איש מצרי מכה איש עברי מאחיו

וּמשֶׁה

הָיָה רוֹעֶה אֶת צֹאן יִתְרוֹ
וַיִּנְהַג אֶת הַצֹּאן אַחַר הַמִּדְבָּר;
וַיָּבֹא אֶל הַר הָאֱלֹהִים, חֹרֵבָה.
וַיֵּרָא מַלְאַךְ יהוה אֵלָיו
בְּלַבַּת אֵשׁ מִתּוֹךְ הַסְּנֶה,
וַיַּרְא, וְהִנֵּה

הַסְּנֶה בֹּעֵר בָּאֵשׁ

כשהיה משה רבנו
רועה צאנו של יתרו במדבר,
ברח ממנו גדי;
ורץ אחריו עד שהגיע לחסות.
נזדמנה לו בריכה של מים,
ועמד הגדי לשתות.
כיוון שהגיע משה אצלו
אמר:
אני לא הייתי יודע שרץ
היית מפני הצמא, עייף אתה.
הרכיבו על כתפו, והיה מהלך.
אמר הקדוש־ברוך־הוא:
יש לך רחמים
לנהוג צאנו של בשר ודם,
כך, חייך, אתה תרעה
צאני ישראל.

וַיִּקְרָא **אֵלָיו אֱלֹהִים**
מִתּוֹךְ הַסְּנֶה וַיֹּאמֶר:
רָאֹה רָאִיתִי אֶת עֳנִי עַמִּי
אֲשֶׁר בְּמִצְרָיִם;
וְאֶת צַעֲקָתָם שָׁמַעְתִּי מִפְּנֵי נֹגְשָׂיו;
כִּי יָדַעְתִּי אֶת מַכְאוֹבָיו.
וְעַתָּה לְכָה וְאֶשְׁלָחֲךָ אֶל פַּרְעֹה –
וְהוֹצֵא אֶת עַמִּי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם.

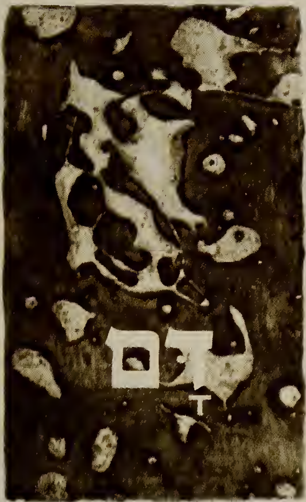
"וירא והנה הסנה בוער באש
והסנה אינו אוכל".
ולמה הראה לו
הקדוש־ברוך־הוא למשה
בענין הזה?
לפי שהיה מחשב בלבו
ואומר:
שמא יהיו המצרים
מכַלים את ישראל.
לפיכך הראהו
הקדוש־ברוך־הוא אש בוערת
ואינו אוכל. אמר לו:
כשם שהסנה בוער באש
ואיננו אוכל,
כך המצריים
אינם יכולים לכלות
את ישראל.

שַׁלַּח

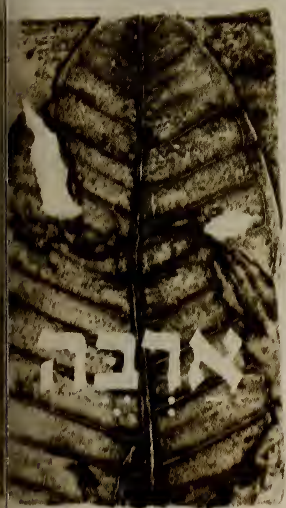
וַיָּבֹאוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֶל פַּרְעֹה:

♪

אֵלּוּ עֶשֶׂר מַכּוֹת
שֶׁהֵבִיא
הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא
עַל הַמִּצְרִים
בְּמִצְרַיִם:

את עמי

וַיַּכְבֵּד פַּרְעֹה אֶת לִבּוֹ וְלֹא שִׁלַּח אֶת הָעָם.

בנוהג שבעולם, בשר ודם
שהוא מבקש להביא רעה
על שונאיו,
פתאום מביא עליו,
והקדוש־ברוך־הוא היה
מתרה
בו בפרעה הרשע
על כל מכה ומכה, –
שהוא מורה לרשעים דרך
לעשות תשובה.

עשר המכות:
"נוהגים להטיף מן הכוס
טיפות־יין בספירת המכות,
לרמוז בזה כי אין שמחתנו
שמחה שלמה, על־כך
שבגללנו נענש עם שלם.
אף־על־פי שהשונא היה ראוי
לאותה מפלה, אין היא
גורמת לנו שמחה אמיתית."
(כאילו בכל מכה ומכה נגרע משהו
מכוס השמחה שלנו)

בשביל שלושה דברים
נגאלו ישראל ממצרים:
שלא שינו שמותם,
שלא שינו את לשונם,
שלא אמרו לשון־הרע.

וַיָּקָם פַּרְעֹה לַיְלָה
הוּא וְכָל עֲבָדָיו וְכָל מִצְרַיִם
וַתְּהִי צְעָקָה גְדוֹלָה בְּמִצְרָיִם.
וַיֹּאמֶר לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן:
קוּמוּ צְּאוּ מִתּוֹךְ עַמִּי
גַּם אַתֶּם גַּם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה:
לֵךְ וְאָסַפְתָּ אֶת זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל
וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם:
פָּקֹד פָּקַדְתִּי אֶתְכֶם
וְאֶת הֶעָשׂוּי לָכֶם בְּמִצְרַיִם.
וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם
מִתַּחַת סִבְלוֹת מִצְרַיִם.
וְהִצַּלְתִּי אֶתְכֶם מֵעֲבוֹדָתָם.
וְגָאַלְתִּי אֶתְכֶם בִּזְרוֹעַ נְטוּיָה
וּבִשְׁפָטִים גְּדוֹלִים
וְלָקַחְתִּי אֶתְכֶם לִי לְעָם,
וְהֵבֵאתִי אֶתְכֶם אֶל הָאָרֶץ
וְנָתַתִּי אוֹתָהּ לָכֶם מוֹרָשָׁה.

ארבע לשונות גאולה הן:
והוצאתי. והצלתי.
וגאלתי. ולקחתי.
וכנגדן תקנו חכמים
ארבע כוסות בליל־הפסח.
[ואנו נדגיש לשון הגאולה
החמישית ככתוב:
"והבאתי אתכם אל הארץ",
זו עליית הגאולה בימינו.]

♪ הַיּוֹם אַתֶּם יוֹצְאִים (אטי)

נאד מים

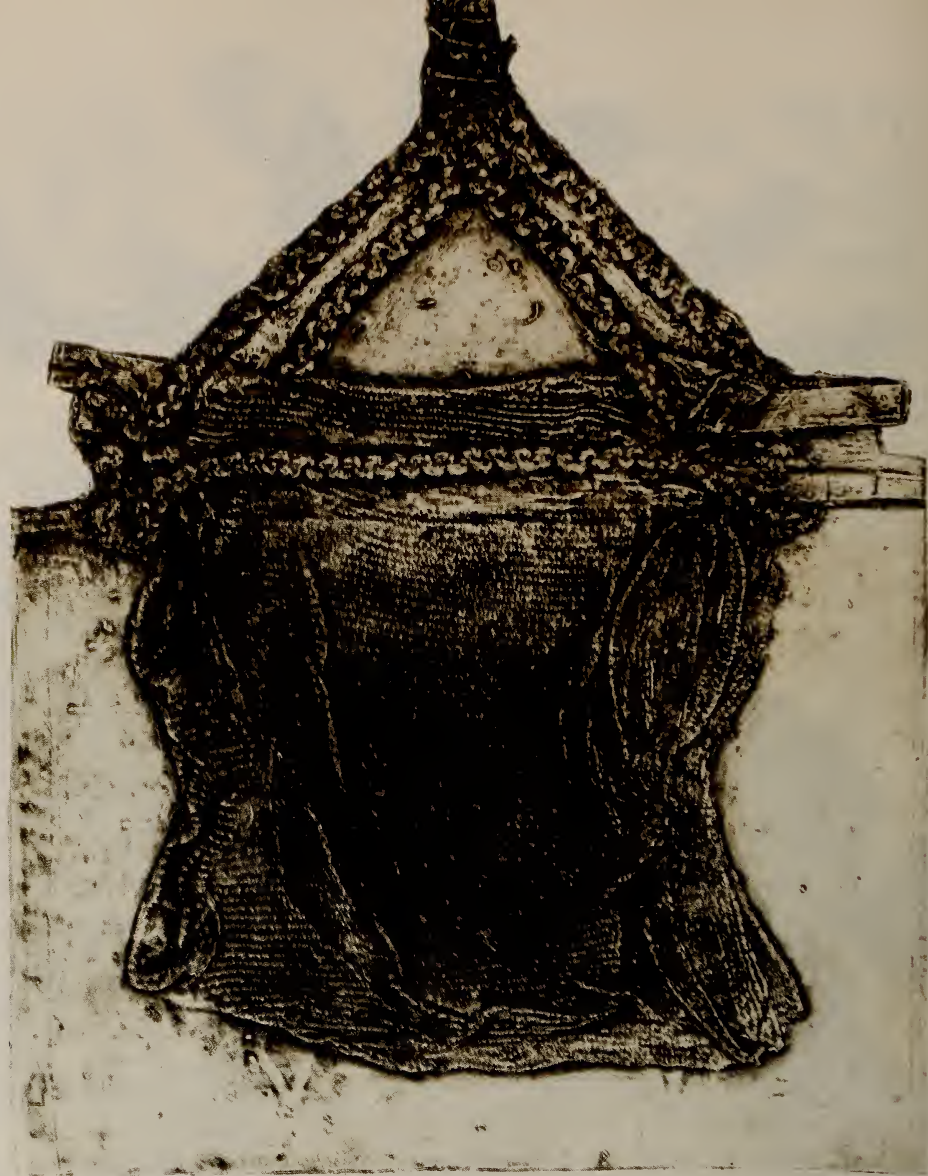
וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׂה
לְבֵית אָבוֹת, שֶׂה לַבָּיִת.
וְאָכְלוּ אֶת הַבָּשָׂר בַּלַּיְלָה הַזֶּה
צְלִי אֵשׁ וּמַצּוֹת
עַל מְרוֹרִים יֹאכְלוּהוּ.

"פסח מצרים":
הפסח בערב היציאה ממצרים

מָתְנֵיכֶם חֲגוּרִים
נַעֲלֵיכֶם בְּרַגְלֵיכֶם
וּמַקֶּלְכֶם בְּיֶדְכֶם
וַאֲכַלְתֶּם אוֹתוֹ בְּחִפָּזוֹן.
♪הַיּוֹם אַתֶּם יוֹצְאִים (מהיר)

וַיִּסְעוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל
מֵרַעְמְסֵס סֻכֹּתָה
וְגַם עֵרֶב רַב עָלָה אִתָּם
וְצֹאן וּבָקָר, מִקְנֶה כָּבֵד מְאֹד.
♪הַיּוֹם אַתֶּם יוֹצְאִים (אטי)

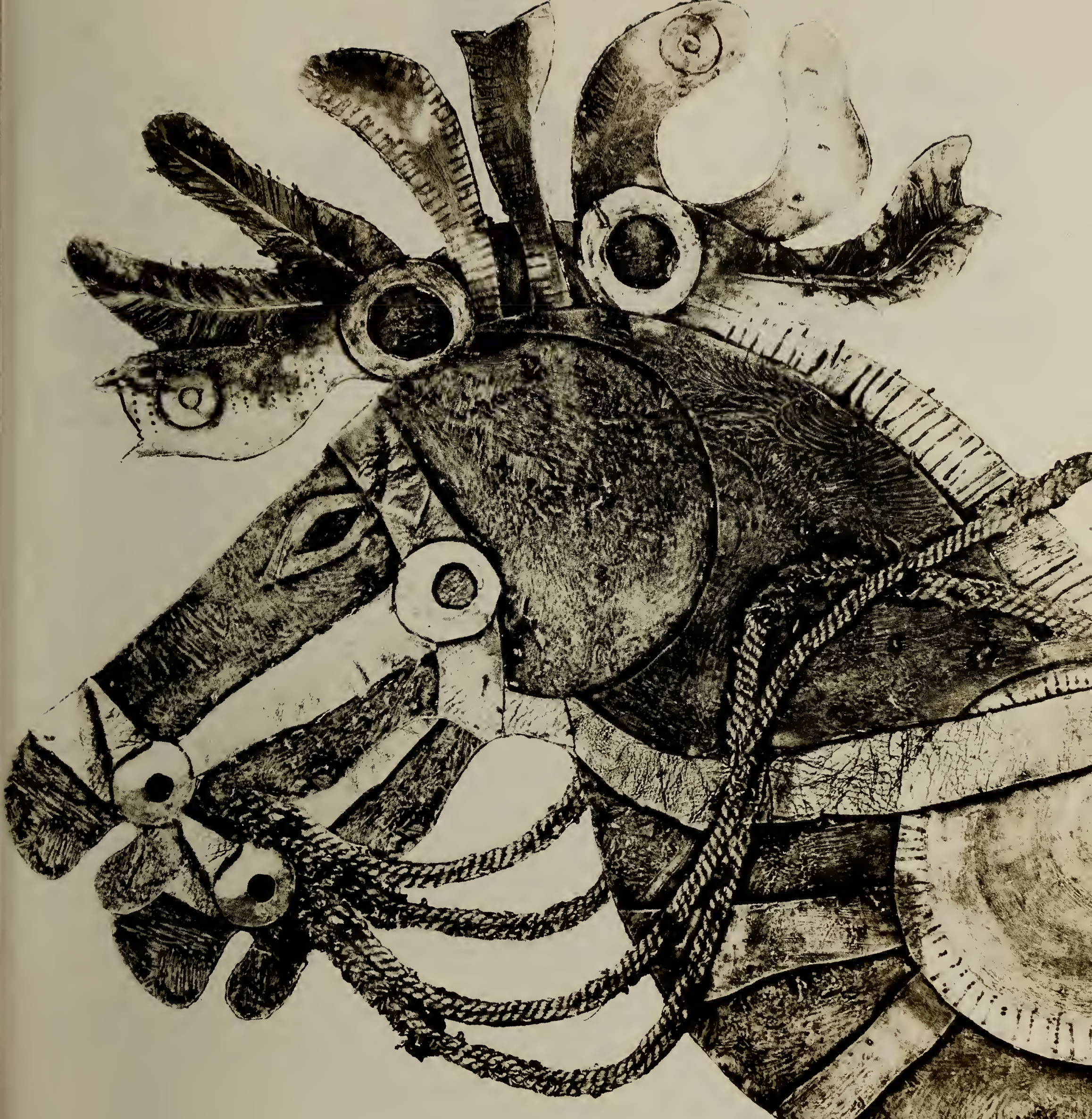

אובך גמלים

וַיִּשָּׂא הָעָם אֶת בְּצֵקוֹ טֶרֶם יֶחְמָץ.
מִשְׁאֲרוֹתָם צְרוּרוֹת בְּשִׂמְלוֹתָם
עַל שִׁכְמָם.
וַיֹּאפוּ אֶת הַבָּצֵק אֲשֶׁר הוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם
עוּגוֹת מַצּוֹת, כִּי לֹא חָמֵץ,
כִּי גֹרְשׁוּ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יָכְלוּ לְהִתְמַהְמֵהַּ.
וְגַם צֵדָה לֹא עָשׂוּ לָהֶם.

♪ **הַיּוֹם אַתֶּם יוֹצְאִים** (מהיר)

משארותם צרורות בשמלותם על שכמם

וַיְהִי מִקֵּץ שְׁלוֹשִׁים שָׁנָה
וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה.
וַיְהִי בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה
וַיֵּצְאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם.
וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם:
♪ זָכוֹר אֶת הַיּוֹם הַזֶּה
אֲשֶׁר יְצָאתֶם מִמִּצְרַיִם.

וַיֻּגַּד לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם כִּי בָרַח הָעָם.
וַיֵּהָפֵךְ לְבַב פַּרְעֹה וַעֲבָדָיו אֶל הָעָם
וַיֹּאמְרוּ: מַה זֹּאת עָשִׂינוּ
כִּי שִׁלַּחְנוּ אֶת יִשְׂרָאֵל מֵעָבְדֵנוּ?
וַיֶּאְסֹר אֶת רִכְבּוֹ וְאֶת עַמּוֹ לָקַח עִמּוֹ:
וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם אַחֲרֵיהֶם
וַיַּשִּׂיגוּ אוֹתָם חֹנִים עַל הַיָּם.

לְמה היו ישראל דומים
באותה שעה?
ליונה שברחה מפני הנץ
ונכנסה בנקיק הסלע;
והיה נחש נושך בה,
אם תיכנס לפנים
הרי הנחש
ואם תצא לחוץ –
הרי הנץ.
כן היו ישראל דומים
באותה שעה:
הים סוגר ושונא רודף.

ויאסור את רכבו

אמר הקדוש־ברוך־הוא
למשה:
בני נתונים בצרה:
הים סוגר ושונא רודף
ואתה עומד ומרבה בתפילה?
"דבר אל בני־ישראל ויסעו!"

וַיִּשְׂאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת עֵינֵיהֶם,
וְהִנֵּה מִצְרַיִם נֹסֵעַ אַחֲרֵיהֶם.
וַיִּירְאוּ מְאֹד
וַיִּצְעֲקוּ אֶל יהוה.
וַיֹּאמְרוּ אֶל מֹשֶׁה:
הֲמִבְּלִי אֵין קְבָרִים בְּמִצְרַיִם לְקַחְתָּנוּ
לָמוּת בַּמִּדְבָּר?
מַה זֹּאת עָשִׂיתָ לָּנוּ
לְהוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרָיִם?
הֲלֹא זֶה הַדָּבָר,

אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֵלֶיךָ בְמִצְרַיִם,
לֵאמוֹר:
חֲדַל מִמֶּנּוּ וְנַעַבְדָה אֶת מִצְרָיִם;
כִּי טוֹב לָנוּ עֲבֹד אֶת מִצְרַיִם
מִמֻּתֵנוּ בַּמִּדְבָּר.

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם:
אַל תִּירָאוּ:
כִּי כַּאֲשֶׁר רְאִיתֶם אֶת מִצְרַיִם הַיּוֹם
לֹא תוֹסִיפוּ לִרְאוֹתָם עוֹד עַד עוֹלָם.

חנוט: המבלי אין קברים במצרים לקחתנו למות במדבר

וַיֵּט מֹשֶׁה
אֶת יָדוֹ עַל הַיָּם –
וַיִּבָּקְעוּ הַמָּיִם.
וַיָּבוֹאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל
בְּתוֹךְ הַיָּם בַּיַּבָּשָׁה
וְהַמַּיִם לָהֶם חוֹמָה
מִימִינָם וּמִשְּׂמֹאלָם.
וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל
יוֹצְאִים בְּיָד רָמָה.

ארבע כיתות נעשו ישראל
על הים;
אחת אומרת ליפול אל הים;
ואחת אומרת לשוב למצרים;
ואחת אומרת
לעשות מלחמה כנגדם;
ואחת אומרת נצווח כנגדם.

♪ **תַּנְיָא:** רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר:
בְּשָׁעָה שֶׁיִּשְׂרָאֵל הָיוּ עוֹמְדִים
עַל שְׂפַת הַיָּם
הָיוּ שְׁבָטִים מְנַצְּחִים זֶה עִם זֶה,
זֶה אוֹמֵר: אֲנִי יוֹרֵד תְּחִלָּה לַיָּם,
וְזֶה אוֹמֵר: אֲנִי יוֹרֵד תְּחִלָּה לַיָּם.

קָפַץ שִׁבְטוֹ שֶׁל בִּנְיָמִין וְיָרַד לַיָּם תְּחִלָּה.
וְהָיוּ שָׂרֵי יְהוּדָה רוֹגְמִים אוֹתָם.
אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה: לֹא כָּךְ הָיָה הַמַּעֲשֶׂה,
אֶלָּא זֶה אוֹמֵר:
אֵין אֲנִי יוֹרֵד תְּחִלָּה לַיָּם,
וְזֶה אוֹמֵר: אֵין אֲנִי יוֹרֵד תְּחִלָּה לַיָּם.
קָפַץ נַחְשׁוֹן בֶּן עַמִּינָדָב וְיָרַד לַיָּם תְּחִלָּה.

אָז יָשִׁיר מֹשֶׁה

וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל
אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת

♪ אָשִׁירָה ליהוה כִּי גָאֹה גָּאָה.
סוּס וְרוֹכְבוֹ רָמָה בַיָּם.
עָזִּי וְזִמְרָת יָהּ
וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה.

אָמַר אוֹיֵב:
אֶרְדֹּף, אַשִּׂיג,
אֲחַלֵּק שָׁלָל.
נָשַׁפְתָּ בְרוּחֲךָ –
כִּסָּמוֹ יָם;
צָלְלוּ כַּעוֹפֶרֶת
בְּמַיִם אַדִּירִים.

וַתִּקַּח
מִרְיָם הַנְּבִיאָה

אֶת הַתֹּף בְּיָדָהּ
וַתֵּצֶאןָ כָל הַנָּשִׁים אַחֲרֶיהָ
בְּתֻפִּים וּבִמְחוֹלוֹת.

בשעה שביקש
הקדוש־ברוך־הוא
להטביע את מצרים
עמד עוזא, שר של מצרים,
ונשתטח לפני
הקדוש־ברוך־הוא
ואמר לפניו:
רבונו של עולם,
במידת הרחמים בראת
עולמך,
למה אתה רוצה להטביע
את בניי?
מיד כינס הקדוש־ברוך־הוא
כל פמליא של מעלה
ואמר להם:
הוו דנים ביני ובין עוזא
שר של מצרים.
התחילו שרי האֻמות
מלמדים סנגוריא על מצרים.
כיוון שראה מיכאל כך,
רמז לגבריאל
וטס למצרים טיסה אחת
ושמט לבינה
ותינוק אחד עמה
ששיקעוהו בבנין.
ובא ועמד לפני
הקדוש־ברוך־הוא ואמר:
רבונו של עולם,
כך שיעבדו את בניך.
מיד ישב עליהם
הקדוש־ברוך־הוא
במידת־הדין וטיבעם בים.

אוֹתָהּ שָׁעָה

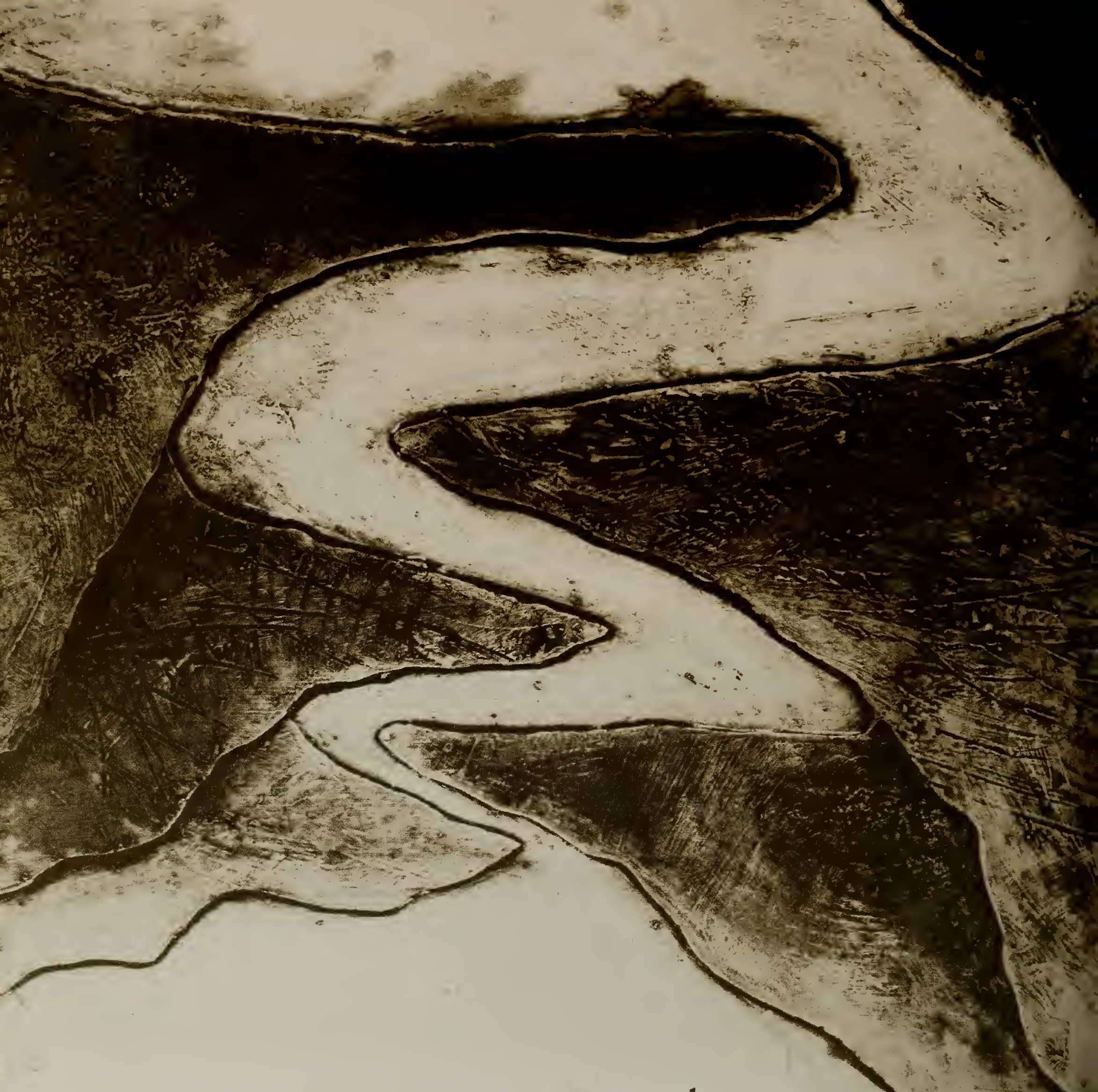
בִּקְּשׁוּ
מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת
לוֹמַר שִׁירָה
לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא.
אָמַר לָהֶם הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא:
♪ מַעֲשֵׂה יָדַי טוֹבְעִים בַּיָּם –
וְאַתֶּם אוֹמְרִים שִׁירָה לְפָנַי?!

♪ בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם

בֵּית יַעֲקֹב מֵעַם לֹעֵז
הָיְתָה יְהוּדָה לְקָדְשׁוֹ,
יִשְׂרָאֵל מַמְשְׁלוֹתָיו.

הַיָּם רָאָה וַיָּנֹס,
הַיַּרְדֵּן יִסֹּב לְאָחוֹר,
הֶהָרִים רָקְדוּ כְאֵילִים,
גְּבָעוֹת כִּבְנֵי צֹאן.

"הירדן יסוב לאחור, ההרים רקדו כאילים"

כוס שניה

יְצִיאַת מִצְרַיִם

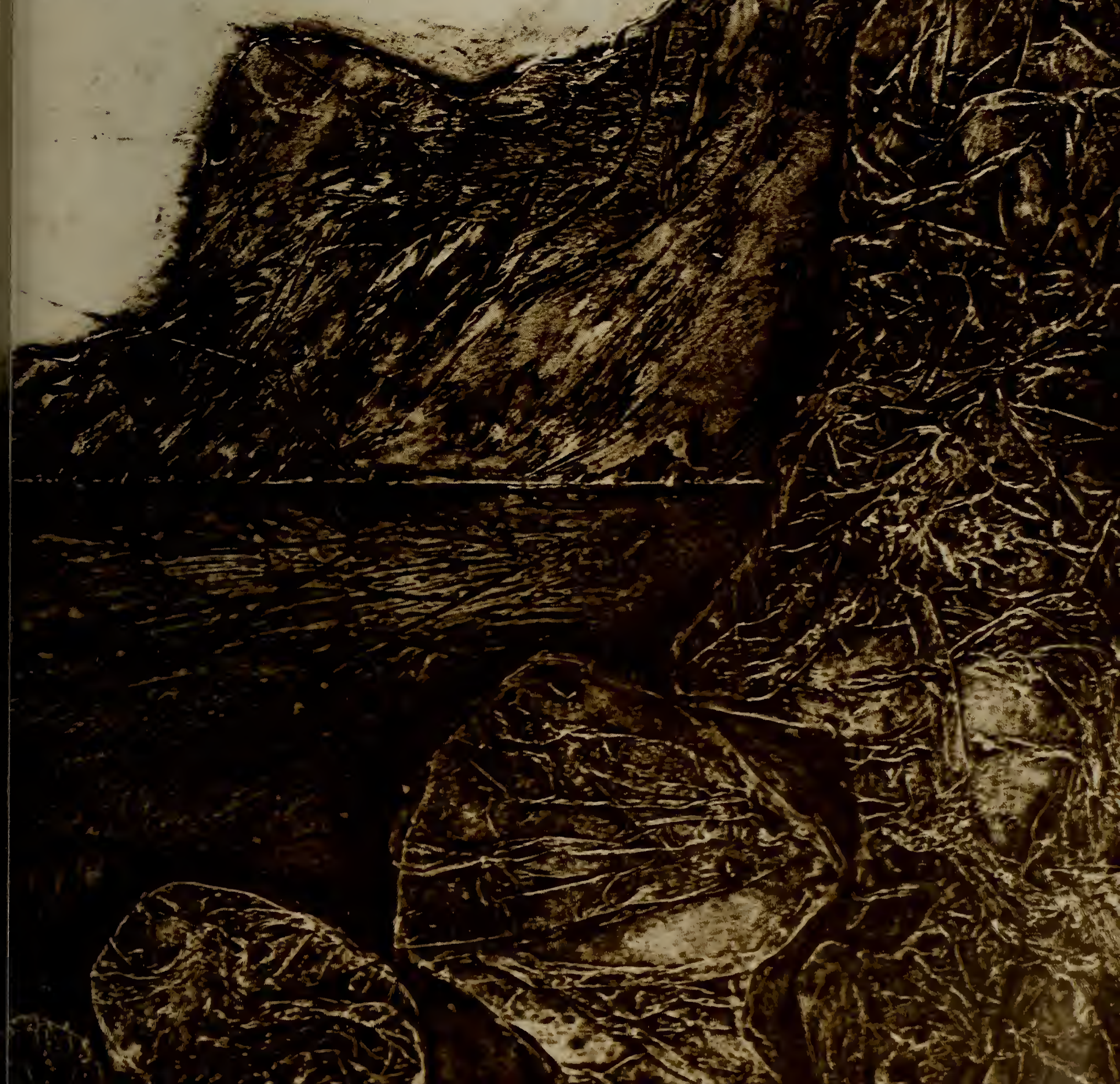

מַה לְּךָ, הַיָּם, כִּי תָנוּס,
הַיַּרְדֵּן, תִּסֹּב לְאָחוֹר,
הֶהָרִים, תִּרְקְדוּ כְאֵילִים,
גְּבָעוֹת כִּבְנֵי צֹאן?

מִלִּפְנֵי אָדוֹן חוּלִי אָרֶץ,
מִלִּפְנֵי אֱלוֹהַּ יַעֲקֹב
הַהֹפְכִי הַצּוּר אֲגַם מָיִם,
חַלָּמִישׁ לְמַעְיְנוֹ מָיִם.

וַיִּסְעוּ כָּל עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
וַיַּחֲנוּ בִּרְפִידִים וְאֵין מַיִם לִשְׁתּוֹת הָעָם.

וַיִּצְמָא שָׁם הָעָם לַמַּיִם.
וַיִּלֹּנוּ הָעָם עַל מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ:
מַה נִּשְׁתֶּה? תְּנוּ לָנוּ מַיִם וְנִשְׁתֶּה!
לָמָּה זֶּה הֶעֱלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם
לְהָמִית אוֹתִי וְאֶת בָּנַי וְאֶת מִקְנַי בַּצָּמָא?

וַיַּקְהִילוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶת הַקָּהָל
אֶל פְּנֵי הַסָּלַע.
וַיָּרֶם מֹשֶׁה אֶת יָדוֹ
וַיַּךְ אֶת הַסֶּלַע בְּמַטֵּהוּ פַּעֲמָיִם
וַיֵּצְאוּ מַיִם רַבִּים.

♪ ומשה הכה על צור,
במטה הכה על סלע,
במטה הכה על סלע,
ויצאו ממנו מים.
הפלא ופלא, אמן סלה.

ומשה הביא גדי
ויניקהו דבש מסלע,
ויהי קולו כמעין
זך וצלול כמים.
הפלא ופלא, אמן סלה.

זכרנו את הדגה – ועתה נפשנו יבשה

וַיִּבְכּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ:
מִי יַאֲכִלֵנוּ בָּשָׂר?
זָכַרְנוּ אֶת הַדָּגָה
אֲשֶׁר נֹאכַל בְּמִצְרַיִם חִנָּם;
אֵת הַקִּשֻּׁאִים וְאֵת הָאֲבַטִּחִים
וְאֶת הֶחָצִיר וְאֶת הַבְּצָלִים
וְאֶת הַשּׁוּמִים,
וְעַתָּה נַפְשֵׁנוּ יְבֵשָׁה.

וַיָּבֹאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִדְבַּר פָּארָן
וַיֵּשְׁבוּ בְקָדֵשׁ. וַיֹּאמְרוּ אֶל מֹשֶׁה:
נִשְׁלְחָה אֲנָשִׁים לְפָנֵינוּ וְיַחְפְּרוּ לָנוּ
אֶת הָאָרֶץ לָתוּר אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן.
וַיִּשְׁלַח אוֹתָם מֹשֶׁה
וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם:
עֲלוּ זֶה בַּנֶּגֶב וַעֲלִיתֶם אֶת הָהָר –
וּרְאִיתֶם אֶת הָאָרֶץ מַה הִיא,
וְאֶת הָעָם הַיּוֹשֵׁב עָלֶיהָ,
הֶחָזָק הוּא, הֲרָפֶה, הַמְעַט הוּא אִם רָב.

כי עז העם היושב בארץ (על פי ציורי סלע בסיני)

וַיָּשֻׁבוּ מִתּוּר הָאָרֶץ
מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם.
וַיְסַפְּרוּ לוֹ וַיֹּאמְרוּ:
בָּאנוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר שְׁלַחְתָּנוּ –
וְגַם זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ הִיא וְזֶה פִּרְיָהּ.
אֶפֶס, כִּי עַז הָעָם, הַיּוֹשֵׁב בָּאָרֶץ.
וַיּוֹצִיאוּ דִּבַּת הָאָרֶץ, אֲשֶׁר תָּרוּ אוֹתָהּ, לֵאמוֹר:
הָאָרֶץ אֲשֶׁר עָבַרְנוּ בָהּ לָתוּר אוֹתָהּ –
אֶרֶץ אוֹכֶלֶת יוֹשְׁבֶיהָ הִיא.

וַיַּהַס כָּלֵב
אֶת הָעָם אֶל מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר:
עָלֹה נַעֲלֶה
וְיָרַשְׁנוּ אוֹתָהּ
כִּי יָכוֹל נוּכַל לָהּ.

♪קוּמוּ תּוֹעֵי מִדְבָּר

סנדל משוחזר (על־פי ממצאי מדבר יהודה)

צְאוּ מִתּוֹךְ הַשְּׁמָמָה;
עוֹד הַדֶּרֶךְ רַב, עוֹד רַבָּה הַמִּלְחָמָה.

רַב לָכֶם לָנוּעַ, לָנוּד בָּעֲרָבָה –
וְלִפְנֵיכֶם פְּרוּשָׂה דֶּרֶךְ גְּדוֹלָה, רְחָבָה,

רַק אַרְבָּעִים שָׁנָה נִתַּע בֵּין הֶהָרִים –
וּבַחוֹל טָמַנּוּ שִׁשִּׁים רִבּוֹא פְּגָרִים.

אַל־נָא יַעַצְרוּנוּ פִּגְרֵי הַנֶּחֱשָׁלִים,
שֶׁבְּעַבְדוּתָם מֵתוּ – נִפְסַח עַל הַחֲלָלִים!

יִרְקְבוּ בִּקְלוֹנָם סְרוּחִים עַל צְרוֹרֹתָם,
שֶׁבִּכְתֵפָם נָשְׂאוּ מִמִּצְרַיִם אוֹתָם.

יִמְתַּק לָמוֹ חֲלוֹמָם, חֲלוֹם רֹב בְּצָלִים,
שׁוּמִים, דְּוָדִים מְלֵאֵי בָּשָׂר רַבִּים וַעֲצוּמִים.

עוֹד הַיּוֹם אוֹ מָחָר יַחֲלֹק רוּחַ קָדִים
עִם הָעַיִט גּוּפַת אַחֲרוֹן הָעֲבָדִים.

קוּמוּ, אֵיפֹא, נָדִים! עִזְבוּ אֶת הַשְּׁמָמָה!
אַךְ אַל יַעַל קוֹלְכֶם, דִּרְכוּ עֹז בִּדְמָמָה!

פֶּן צַעַדְכֶם יַרְגִּיז מִדְבָּר וְנִרְדָּמָיו –
אִישׁ וְאִישׁ בִּלְבָבוֹ יִשְׁמַע הֵד פְּעָמָיו!

אִישׁ בִּלְבָבוֹ יִשְׁמַע קוֹל אֱלֹהַּ דּוֹבֵר:
לֵךְ! הַיּוֹם אֶל אֶרֶץ חֲדָשָׁה אַתָּה עוֹבֵר!

לֹא! לֹא לֶחֶם קְלוֹקֵל, שְׂלָו וּדְגַן שָׁמַיִם –
לֶחֶם עֶצֶב תֹּאכַל, פְּרִי עֲמַל יָדַיִם!

לֹא! לֹא אֹהֶל תֹּהוּ וַעֲלִיּוֹת שְׁחָקִים –
בַּיִת אַחֵר תִּבְנֶה, אֹהֶל אַחֵר תָּקִים!

כִּי מִלְּבַד הַמִּדְבָּר תַּחַת הַשָּׁמַיִם,
עוֹד לֶאֱלֹהַּ עוֹלָם גָּדוֹל רְחַב יָדַיִם.

וּמִלְּבַד יֶלֶל הַיְשִׁימוֹן, דְּמִי הַצִּיָּה –
תִּרְגַּשׁ תַּחַת שִׁמְשׁוֹ אֶרֶץ יְפֵה־פִיָּה.

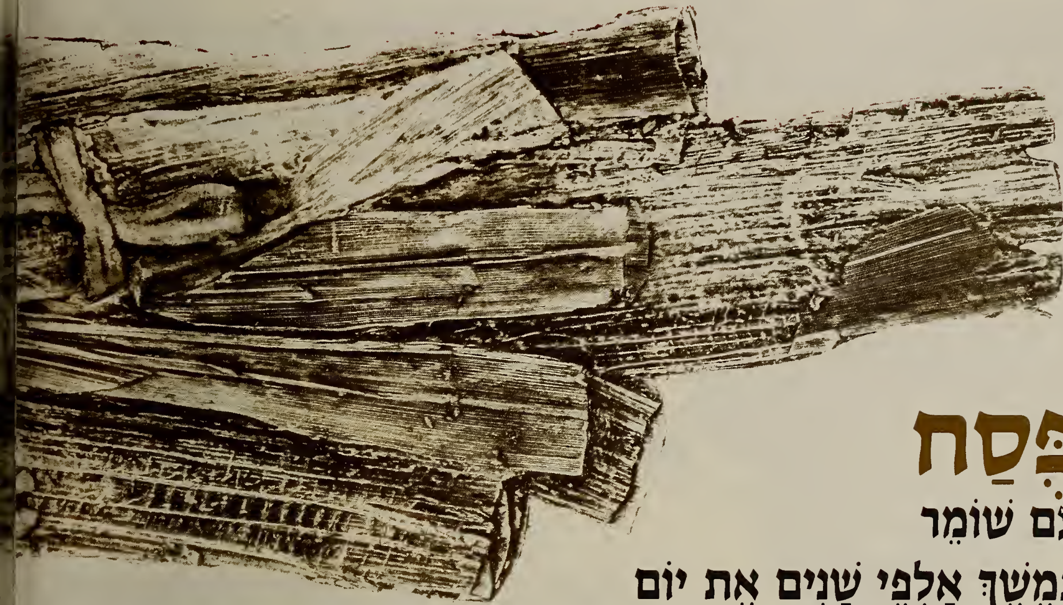

כוס שלישית

קִבּוּץ גָּלֻיּוֹת

בְּכָל דּוֹר וָדוֹר חַיָּב אָדָם לִרְאוֹ

פֶּסַח

עַם שׁוֹמֵר

בְּמֶשֶׁךְ אַלְפֵי שָׁנִים אֶת יוֹם
צֵאתוֹ מִבֵּית עֲבָדִים.
וְדֶרֶךְ כָּל מְחִלּוֹת הַשִּׁעְבּוּד,
הָאִינְקְוִיזִיצְיָה, הַשְּׁמָד וְהַפְּרָעוֹת
נוֹשֵׂאת הָאֻמָּה בְּלִבָּהּ
אֶת הַגַּעְגּוּעִים לַחֹפֶשׁ
בְּזִכָּרוֹן עַתִּיק
אֲשֶׁר כֻּלּוֹ מֻפְנֶה לִקְרַאת הֶעָתִיד.
מֵאָבוֹת אֶל בָּנִים, דֶּרֶךְ כָּל הַדּוֹרוֹת,
נִמְסָר דְּבַר יְצִיאַת מִצְרַיִם כְּזִכָּרוֹן אִישִׁי
אֲשֶׁר אֵינֶנּוּ מַחֲוִיר וְאֵינֶנּוּ דֵּהֶה.
אֵיזֶה יֵצֶר חֵרוּת עָמֹק טָבוּעַ בְּלֵב עָם,
שֶׁיָּכוֹל הָיָה בַּאֲבִיב יָמָיו לִיצֹר
יְצִירָה כָּזֹאת וְלִמְסֹר אוֹתָהּ מִדּוֹר לְדוֹר.

ת עַצְמוֹ כְּאִלּוּ הוּא יָצָא מִמִּצְרָיִם

צרור גווילים

♪ וְהִיא שֶׁעָמְדָה

לַאֲבוֹתֵינוּ וְלָנוּ שֶׁלֹּא
אֶחָד בִּלְבַד
עָמַד עָלֵינוּ לְכַלּוֹתֵנוּ. אֶלָּא
שֶׁבְּכָל דּוֹר וָדוֹר
עוֹמְדִים עָלֵינוּ לְכַלּוֹתֵנוּ
וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא
מַצִּילֵנוּ מִיָּדָם.

♪ **צִיּוֹן** הֲלֹא תִשְׁאֲלִי
לִשְׁלוֹם אֲסִירַיִךְ,
דּוֹרְשֵׁי שְׁלוֹמֵךְ וְהֵם יֶתֶר עֲדָרַיִךְ?
מִיָּם וּמִזְרָח וּמִצָּפוֹן וְתֵימָן שְׁלוֹם
רָחוֹק וְקָרוֹב שְׂאִי מִכֹּל עֲבָרַיִךְ,

אַשְׁרֵי מְחַכֶּה וְיַגִּיעַ וְיִרְאֶה עֲלוֹת
אוֹרֵךְ וְיִבָּקְעוּ עָלָיו שְׁחָרַיִךְ,
לִרְאוֹת בְּטוֹבַת בְּחִירַיִךְ
וְלַעְלֹז בְּשִׂמְחָתֵךְ
בְּשׁוּבֵךְ אֱלֵי קַדְמַת נְעוּרַיִךְ.

תעופינה.כיונים אל ארובותיהם

שְׂאִי

סָבִיב עֵינַיִךְ וּרְאִי:
כֻּלָּם נִקְבְּצוּ בָאוּ לָךְ.
בָּנַיִךְ מֵרָחוֹק יָבוֹאוּ,
וּבְנוֹתַיִךְ עַל צַד תֵּאָמַנָּה.
אָז תִּרְאִי וְנָהַרְתְּ
וּפָחַד וְרָחַב לְבָבֵךְ.
מִי אֵלֶּה כָּעָב תְּעוּפֶינָה,
וְכַיּוֹנִים אֶל אֲרֻבֹּתֵיהֶם?
לְהָבִיא בָנַיִךְ מֵרָחוֹק.
וּפִתְּחוּ שְׁעָרַיִךְ תָּמִיד
יוֹמָם וָלַיְלָה לֹא יִסָּגֵרוּ.

קָרֵב פְּזוּרֵינוּ מִבֵּין הַגּוֹיִם

הִנֵּה יָמִים בָּאִים

וְנִגַּשׁ חֹרֵשׁ בַּקּוֹצֵר
וְדוֹרֵךְ עֲנָבִים בְּמֹשֵׁךְ הַזָּרַע;
♪ וְהִטִּיפוּ הֶהָרִים עָסִיס
וְכָל הַגְּבָעוֹת תִּתְמוֹגַגְנָה;
וְשַׁבְתִּי אֶת שְׁבוּת עַמִּי יִשְׂרָאֵל
וּבָנוּ עָרִים נְשַׁמּוֹת וְיָשָׁבוּ,
וְנָטְעוּ כְרָמִים וְשָׁתוּ אֶת יֵינָם
וְנָטְעוּ גַנּוֹת וְאָכְלוּ אֶת פְּרִיהֶם;
וּנְטַעְתִּים עַל אַדְמָתָם
וְלֹא יִנָּתְשׁוּ עוֹד מֵעַל אַדְמָתָם.

♪ שִׁיר הַמַּעֲלוֹת

בְּשׁוּב יהוה אֶת שִׁיבַת צִיּוֹן
הָיִינוּ כְּחוֹלְמִים.
אָז יִמָּלֵא שְׂחוֹק פִּינוּ וּלְשׁוֹנֵנוּ רִנָּה.
אָז יֹאמְרוּ בַגּוֹיִם:
הִגְדִּיל יהוה לַעֲשׂוֹת עִם אֵלֶּה,
הִגְדִּיל יהוה לַעֲשׂוֹת עִמָּנוּ,
הָיִינוּ שְׂמֵחִים.
שׁוּבָה יהוה אֶת שְׁבוּתֵנוּ
כַּאֲפִיקִים בַּנֶּגֶב.
הַזֹּרְעִים בְּדִמְעָה בְּרִנָּה יִקְצֹרוּ.
הָלוֹךְ יֵלֵךְ וּבָכֹה נֹשֵׂא מֶשֶׁךְ הַזָּרַע,
בֹּא יָבוֹא בְרִנָּה נֹשֵׂא אֲלֻמֹּתָיו.

על פי חצר אום-ג'וני

חֲלוּצִים תַּעַבְרוּ לִפְנֵי אֲחֵיכֶם בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל

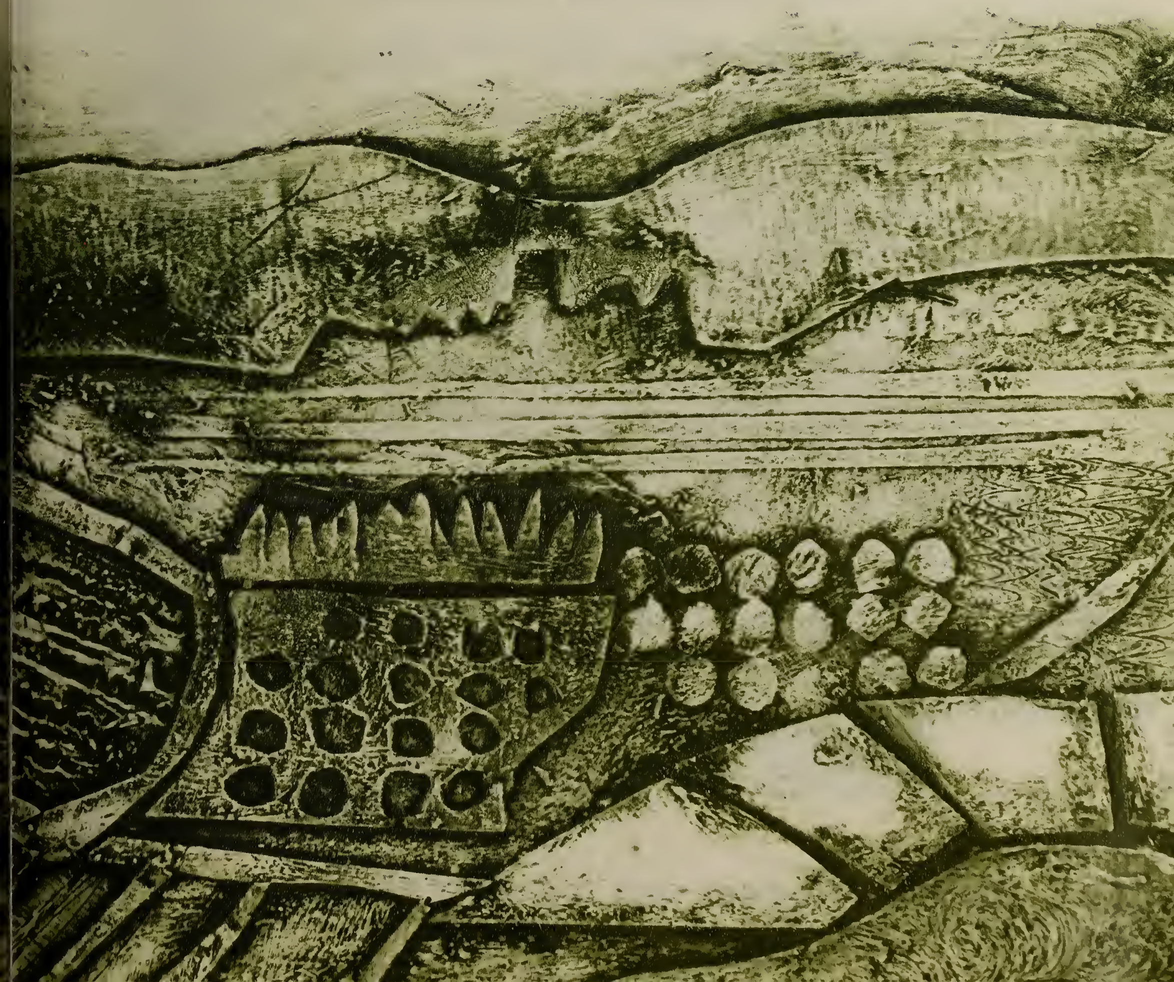
"ויתן לנו את הארץ הזאת" –
בשכר בואנו אל המקום הזה
נתן לנו את הארץ הזאת.

פדיון האפיקומן

כִּי יהוה אֱלֹהֶיךָ מְבִיאֲךָ אֶל

אֶרֶץ טוֹבָה

אֶרֶץ נַחֲלֵי־מָיִם
עֲיָנוֹת וּתְהוֹמוֹת יוֹצְאִים בַּבִּקְעָה וּבָהָר,
אֶרֶץ חִטָּה וּשְׂעוֹרָה
וְגֶפֶן וּתְאֵנָה וְרִמּוֹן,
אֶרֶץ זֵית שֶׁמֶן וּדְבָשׁ.

כוס רביעית

בִּרְכַּת הָאָרֶץ

אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְמִסְכֵּנֻת
תֹּאכַל בָּהּ לֶחֶם,
לֹא תֶחְסַר כֹּל בָּהּ.
אֶרֶץ אֲשֶׁר אֲבָנֶיהָ בַּרְזֶל
וּמֵהֲרָרֶיהָ תַּחְצֹב נְחֹשֶׁת
וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ וּבֵרַכְתָּ עַל

הָאָרֶץ הַטּוֹבָה

*

זֶה הַיּוֹם קִוִּינוּ לוֹ, קָמָה מְדִינַת יִשְׂרָאֵל

אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא

אֵלִיָּהוּ הַתִּשְׁבִּי,
אֵלִיָּהוּ הַגִּלְעָדִי,
בִּמְהֵרָה יָבֹא אֵלֵינוּ
עִם מָשִׁיחַ בֶּן דָּוִד!

קָרֵב יוֹם אֲשֶׁר הוּא לֹא יוֹם וְלֹא
לַיְלָה

רָם הוֹדַע כִּי לְךָ הַיּוֹם אַף לְךָ
הַלַּיְלָה

שׁוֹמְרִים הַפְקֵד לְעִירְךָ כָּל הַיּוֹם וְכָל
הַלַּיְלָה

תָּאִיר כְּאוֹר יוֹם חֶשְׁכַת
לַיְלָה

אַדִּיר בִּמְלוּכָה

בָּחוּר כַּהֲלָכָה, גְּדוּדָיו יֹאמְרוּ לוֹ:
לְךָ וּלְךָ, לְךָ כִּי לְךָ, לְךָ אַף לְךָ,
לְךָ יהוה הַמַּמְלָכָה –

כִּי לוֹ נָאֶה, כִּי לוֹ יָאֶה

דָּגוּל בִּמְלוּכָה, הָדוּר כַּהֲלָכָה, וָתִיקָיו
יֹאמְרוּ לוֹ:
לְךָ וּלְךָ, לְךָ כִּי לְךָ, לְךָ אַף לְךָ,
לְךָ יהוה הַמַּמְלָכָה –

כִּי לוֹ נָאֶה, כִּי לוֹ יָאֶה

זַכַּאי בִּמְלוּכָה, חָסִין כַּהֲלָכָה, טַפְסְרָיו
יֹאמְרוּ לוֹ:
לְךָ וּלְךָ, לְךָ כִּי לְךָ, לְךָ אַף לְךָ,
לְךָ יהוה הַמַּמְלָכָה –

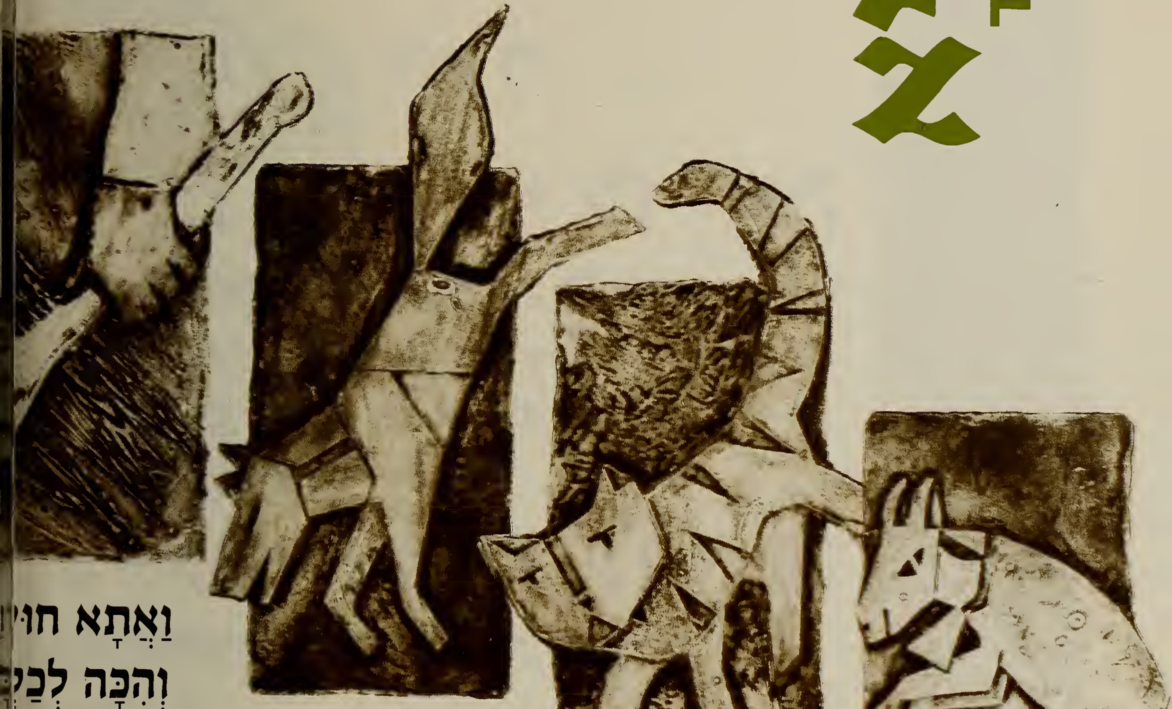
כִּי לוֹ נָאֶה, כִּי לוֹ יָאֶה

יָחִיד בִּמְלוּכָה, כַּבִּיר כַּהֲלָכָה, לִמּוּדָיו
יֹאמְרוּ לוֹ:
לְךָ וּלְךָ, לְךָ כִּי לְךָ, לְךָ אַף לְךָ,
לְךָ יהוה הַמַּמְלָכָה –

כִּי לוֹ נָאֶה, כִּי לוֹ יָאֶה

דַּי, דַּיֵּנוּ הֲשִׁיבֵנוּ אֵלֶיךָ וְנָשׁוּבָה

חַד גַּדְיָא

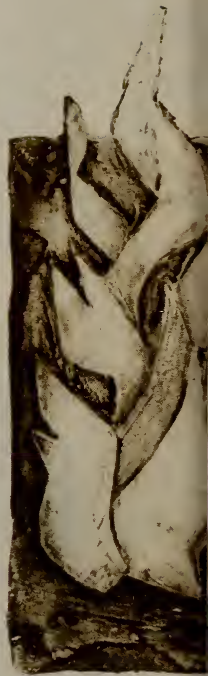

♪ חַד־גַּדְיָא
דְזַבִּין אַבָּא
בִּתְרֵי זוּזֵי

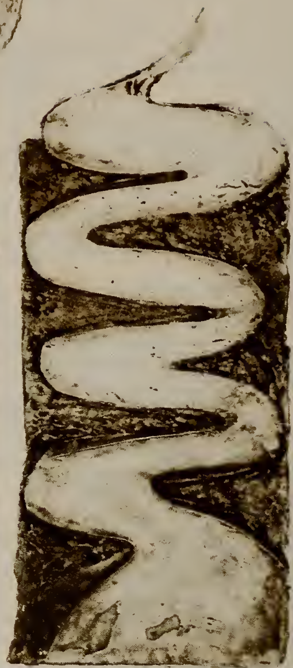
וַאֲתָא שֻׁנְרָא
וְאָכַל לְגַדְיָא.

וַאֲתָא כַלְבָּא
וְנָשַׁךְ לְשֻׁנְרָא.

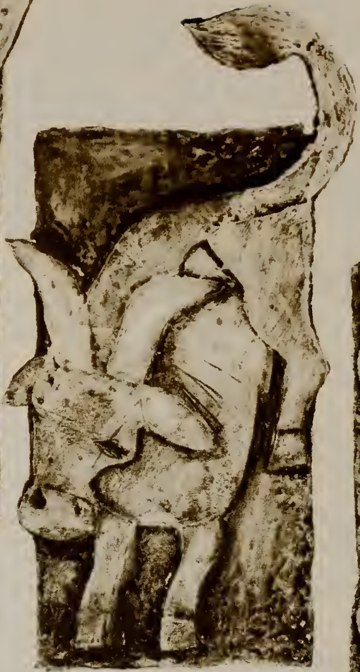
וַאֲתָא חוּ
וְהִכָּה לְכַ

וַאֲתָא נוּרָא
ף לְחוּטְרָא.

וַאֲתָא מַיָּא
וְכָבָה לְנוּרָא.

וַאֲתָא תּוֹרָא
וְשָׁתָא לְמַיָּא.

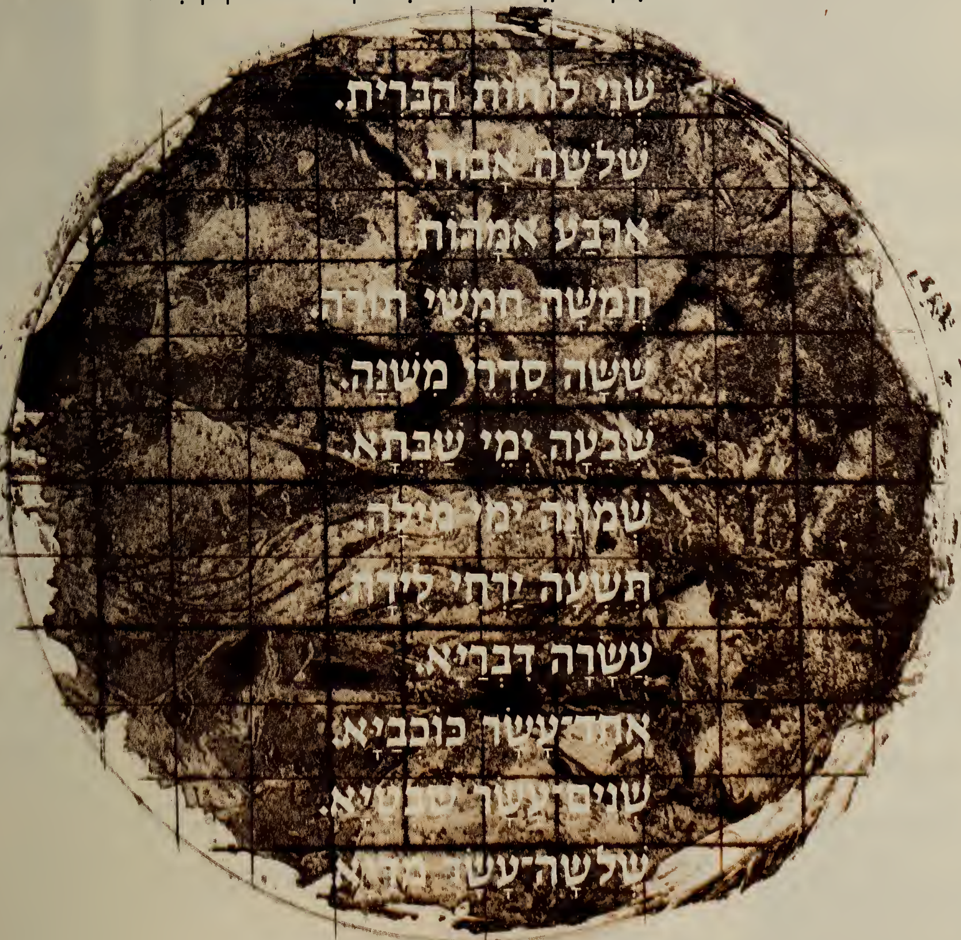

וַאֲתָא הַשּׁוֹחֵט
וְשָׁחַט לְתוֹרָא.
וַאֲתָא
מַלְאַךְ־הַמָּוֶת
וְשָׁחַט לְשׁוֹחֵט.

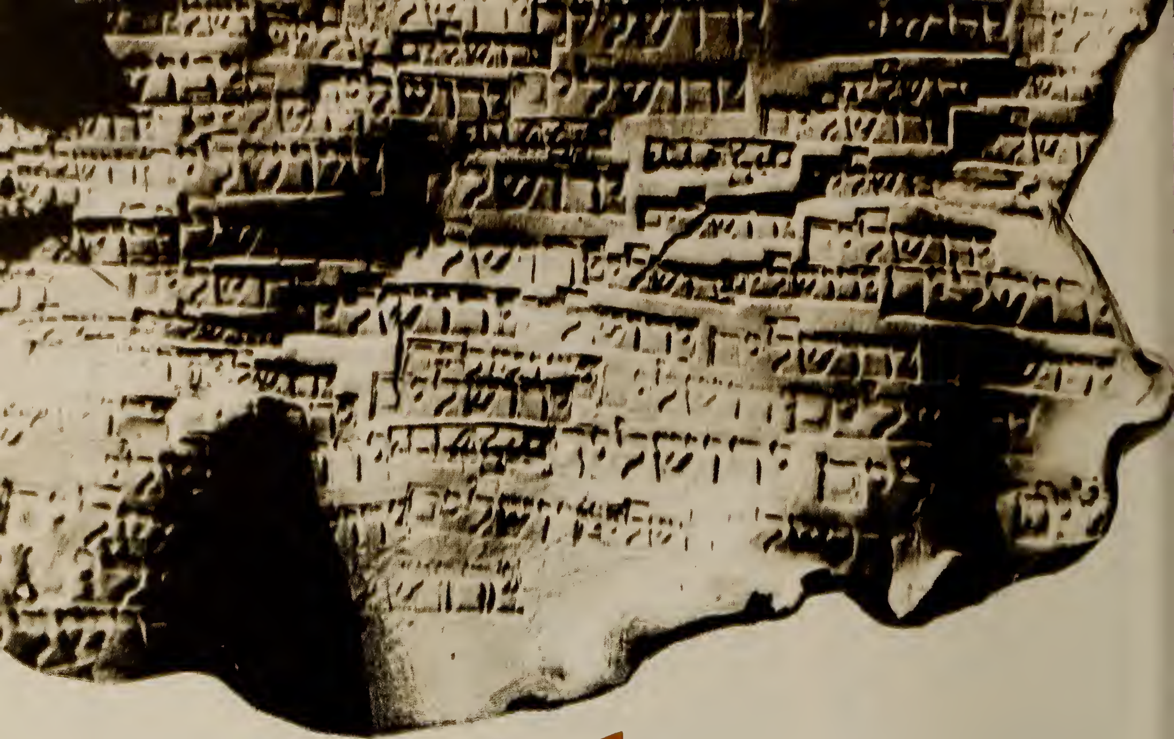
וַאֲתָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא
וְשָׁחַט לְמַלְאַךְ־הַמָּוֶת
דְּשָׁחַט לְשׁוֹחֵט, דְּשָׁחַט לְתוֹרָא,
דְּשָׁתָה לְמַיָּא, דְּכָבָה לְנוּרָא,
דְּשָׂרַף לְחוּטְרָא, דְּהִכָּה לְכַלְבָּא,
דְּנָשַׁךְ לְשֻׁנְרָא, דְּאָכַל לְגַדְיָא,
דְּזַבִּין אַבָּא בִּתְרֵי זוּזֵי.

חַד גַּדְיָא חַד גַּדְיָא

♪ **אֶחָד** **מִי יוֹדֵעַ**
אֶחָד אֲנִי יוֹדֵעַ
אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ.

אֶחָד **מִי יוֹדֵעַ**
אֶחָד אֲנִי יוֹדֵעַ
אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ.

חֲסַל

סִדּוּר פֶּסַח כְּהִלְכָתוֹ
כְּכָל מִשְׁפָּטוֹ וְחֻקָּתוֹ.
כַּאֲשֶׁר זָכִינוּ לְסַדֵּר אוֹתוֹ,
כֵּן נִזְכֶּה לַעֲשׂוֹתוֹ.
זָךְ שׁוֹכֵן מְעוֹנָה,
קוֹמֵם קְהַל עֲדַת מִי מָנָה.
קָרֵב נַהֵל נִטְעֵי כַנָּה,
פְּדוּיִם לְצִיּוֹן בְּרִנָּה,

בִּירוּשָׁלַיִם הַבְּנוּיָה.

מקורות

אביב

ב	היום אתם יוצאים	– שמות יג, יד
ב	והיה היום הזה לכם לזכרון	– שמות יב, יד
ב	שמור את חדש האביב	– לפי דברים טז, א
ג	הגיע ליל פסח	– פרקי דרבי אליעזר, לג
ג	כי הנה הסתיו עבר	– שיר השירים ב, יא־יג
ד	לכה, דודי, נצא השדה	– שיר השירים ז, יב־יג
ד	דודי ירד לגנו	– שיר השירים ו, ב־ג
ה	כתנות פסים	– משה אבן־עזרא
ו	גשם חלף וסתו עבר	– פיוט, יוסי בן יוסי
ז	תפילת טל	– פיוט, אלעזר הקליר
ז	כוס ראשונה	– כוס אביב

פסח

ח	הרני מוכן ומזומן	- הגדה מסורתית
ט	הא לחמא עניא	– לפי הגדה מסורתית
י	מה נשתנה	– לפי הגדה מסורתית
יב	עבדים היינו	– לפי דברים ו, כא־כג
יג	ואפילו כולנו חכמים	– לפי הגדה מסורתית
יד	מעשה בר' אליעזר	– לפי הגדה מסורתית
טו	ליל שמורים הוא	– שמות יב, מב
טו	בחמשה עשר בניסן נגאלו	– לפי בבלי ראש־השנה יא, ב
טו	רבן גמליאל היה אומר	– הגדה מסורתית
טז	פסח – מצה – מרור	– הגדה מסורתית
טז	כך עשה הלל	– הגדה מסורתית
יז	למה נמשלו מצרים למרור	– בבלי פסחים לט, א
יח	כנגד ארבעה בנים	– הגדה מסורתית

מעבדות לחרות

כב	לפי דעתו של הבן	– משנה פסחים י, ד
כג	ארמי אובד אבי	– לפי דברים כו, ה־ט
כד	ויבא יעקב מצרימה	– בראשית מו, ו; מז, ד
כה	ובני ישראל פרו	– שמות א, ז
כו	ויקם מלך חדש על מצרים	– שמות א, ח־י
כו	בשעה שאמר פרעה	– תנחומא, בהעלותך, כג
כז	ויעבידו מצרים	– שמות א, יג־יד
כח	ויצו פרעה ביום ההוא	– שמות ה, ו־טז
כח	והיו ישראל מלין	– סדר אליהו רבה כא, ע' 123
כט	ויצו פרעה לכל עמו	– שמות א, כב
ל	ויהי בימים ההם	– שמות ב, יא־טו
ל	מה 'וירא'? שהיה רואה	– שמות ב, יא/שמות רבה א, לב
ל	והיו ישראל מקוקשים	– פרקי דרבי אליעזר, מח
לא	וירא משה	– שמות ב, יד
לב	ומשה היה רועה	– שמות רבה ב, ב / שמות ג, א
לב	כשהיה משה רבנו רועה	– שמות ג, א־ב
לג	ויקרא אליו אלהים	– שמות ג, ד, ז, י
לג	וירא והנה הסנה בוער	– שמות רבה ב, ה
לד	אחר באו משה ואהרן	– שמות ה, א
לה	אלו עשר מכות	– הגדה מסורתית
לה	ויכבד פרעה את לבו	– שמות ח, כח
לה	בנוהג שבעולם, בשר ודם	– תנחומא. וארא. יד
לה	נוהגים להטיף מן הכוס	– לפי אברבנאל הגדת ונציה 1629
לו	ויקם פרעה לילה	– שמות יב, ל־לא

גאולה

שירים

ערבי פסחים

מאז ועד היום,
מן המדבר של אז ועד ניסן תש"ח.
מאנוסי ספרד
ועד פסח תש"ג בוורשה החריבה.
מעלילות הדם שבכל הדורות
ועד המצה האסורה בברית־המועצות.
הזיכרון ההסטורי שאינו מחוויר.
זו התקדשות החג.
זו טהרת הציפייה.
זה ה"לחמא עניא".
ה"כל דכפין".
בית העבדים.
החד־גדיא הנצחי.
המרור שבכל הדורות.
התקווה שבכל הלבבות.
ליל השימורים שאינו דהה לעולם.

מעבדות לחרות

המערכת:
אריה בן־גוריון, ערך והביא לדפוס (בית־השיטה)
אברהם אדרת (אילת־השחר) מיכל ילין (יגור)
גדעון אלעד (חצרים) עוזי שביט (שדות־ים)
בלה פלד (אושה) גליה בר־אור (עין־חרוד)
מאיר גבעתי (נצר סירני)

האיורים בטכניקת התחריט (קולוגרף): גד אולמן
דַפָּס תחריטים: יובל אולמן
הכנה לצילום: אלי מלכיור (אלומות)

סידור לוחות והדפסה – דפוס חדקל בע"מ
ביצוע: הוצאת הקיבוץ המאוחד

התנועה הקיבוצית המאוחדת

